

Frederic Torruella Martínez

**LA PERSPECTIVA NACIONAL EN L'ENCAIX HISTÒRIC DE CATALUNYA A
L'ESTAT ESPANYOL**

TREBALL DE FI DE GRAU

dirigit pel Dr. Jaume Vernet i Llobet

Grau de Dret

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

**Tarragona
2014**

ÍNDEX

ÍNDEX.....	1
INTRODUCCIÓ.....	4
CAPÍTOL I. PRECEDENTS: Ia i IIa REPÚBLICA	
A) PRIMERA REPÚBLICA	
1. El projecte de República Federal (1873)	
1.1 Context Històric.....	7
1.2 Model territorial federal.....	9
1.3 Federació i reconeixement de Catalunya	10
B) LA SEGONA REPÚBLICA	
1. El projecte d'Estatut de Núria (1931)	
1.1 Breus antecedents històrics.....	11
1.2 Tramitació.....	13
1.6 Encaix model territorial.....	17
2. La Constitució de 1931	
2.1 Context històric.....	18
2.2 Tramitació.....	18
2.3 Model territorial general.....	21
2.4 Reconeixement de Catalunya.....	22

3. L'Estatut de 1932

3.1 Normativa referendada o no.....	23
3.2 Definició de Catalunya: Regió autònoma.....	25
3.3 Encaix model territorial.....	27

CAPÍTOL II. TEXTOS DE LA TRANSICIÓ: CONSTITUCIÓ I ESTATUT 1979

1. La Constitució de 1978

1.1 Context històric.....	28
1.2 Model territorial general.....	31
1.3 Nacionalitats i regions.....	32

2. El projecte d'Estatut de Sau

2.1 Antecedents històrics i tramitació proposta.....	35
2.2 Definició de Catalunya: Nació.....	38

3. L'Estatut de Catalunya de 1979

3.1 Procediment de tramitació.....	38
3.2 Definició de Catalunya: Nacionalitat o regió.....	40
3.3 El referèndum estatutari.....	41

CAPÍTOL III. LA REFORMA DE L'EAC DE 2006

1. El projecte de 30 de setembre de 2005

1.1 Perspectiva històrico-jurídica.....	43
1.2 Tramitació.....	45
1.3 Nacionalitat o regió.....	46
1.4 Normativa referendada o no.....	48

2. L'Estatut de 2006

<i>2.1 Tramitació i entrada en vigor.....</i>	<i>48</i>
<i>2.2 Característiques principals del text.....</i>	<i>48</i>
<i>2.3 Definició de Catalunya: Nacionalitat.....</i>	<i>49</i>

CAPÍTOL IV. LA STC 31/2010, DE 28 DE JUNY

1. Antecedents.....	51
2. La nació.....	52
3. Motivacions del TC.....	54
4. Crítiques i vots particulars.....	57

CONCLUSIONS.....	63
------------------	----

BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTACIÓ.....	69
----------------------------------	----

INTRODUCCIÓ

Els motius pels quals hem decidit escollir aquest treball són diversos. Per una banda, la inquietud personal que ens generava el fet de veure com, tot i el devenir dels anys, la problemàtica del reconeixement històric de Catalunya com a nació segueix existint, i de fet, actualment resta més viva que mai, tot i haver-hi hagut innumerables intents per a solucionar-la.

Per l'altra, també volem analitzar, en base a la qüestió plantejada anteriorment, i des d'un punt de vista estrictament jurídic, els diferents Estatuts d'autonomia dels que ha disposat Catalunya, i com en ells s'ha recollit o s'ha intentat resoldre el tema de la definició del Principat, ja sigui com a nació o no. Com a contrapartida, ens interessaria comparar-ho amb les diverses Constitucions espanyoles, particularment les contemporànies als mateixos estatuts, per tal de veure quina ha estat la resposta jurídica de les mateixes a les aspiracions nacionals recollides en els textos estatutaris, i en quins fonaments legals han basat els seus arguments.

Amb tot, quina és la finalitat principal de l'anàlisi que ens ocupa? Doncs bé, el que pretenem estudiar mitjançant aquest treball, és si, sempre des d'un punt de vista jurídic, la resposta a determinat artículat dels diversos estatuts des de les institucions de l'Estat, ja sigui el Govern, el Congrés, o el Tribunal Constitucional, ha estat molt semblant i basada quasi sempre en fonamentacions jurídiques pràcticament idèntiques, tot i trobar-nos en contextos polítics força diferents.

L'estructura de la que ens valdrem per tal d'assolir-ho es basarà en quatre capítols. Cada capítol estarà dividit en diferents subapartats, el primer dels quals farà referència al context històric, de manera que ens permeti situar-nos en el moment històric en el que succeeixen els fets objecte d'aquest treball. A partir d'aquí els subapartats seran diferents segons si el que examinem és una constitució espanyola, o un projecte (o text definitiu) d'estatut d'autonomia de Catalunya.

En el primer cas, parlarem, seguidament del context històric, de si fou un text referendat o no, és a dir, sotmès a la voluntat popular. També veurem el model territorial general, el període de vigència, i, sobretot, donat que és el tema que motiva aquest treball, dedicarem un apartat sencer per estudiar el possible conflicte existent entre estat i nació, i com encaixava en el text les aspiracions nacionals catalanes.

En el segon cas, el de l'anàlisi dels textos estatutaris, primer que tot analitzarem el projecte inicial, amb el pertinent context històric o breus antecedents, la data de la proposta, si fou sotmès a referèndum o no, en el procés de tramitació, i, naturalment, centrarem l'atenció en la definició que fa de Catalunya, en si s'empra el mot *nació* o *regió*, i quin encaix tenia aquell projecte dins del model territorial general de la constitució llavors vigent.

Si, pel contrari, es tracta ja d'un estatut aprovat per les Corts, veurem altre cop quina definició fa de Catalunya i quin encaix té dintre del model d'estat vigent. D'aquesta manera, ens serà molt més clarificador veure quines diferències hi hagueren entre els projectes inicials, redactats i proposats des de les institucions de govern catalanes, amb les seves aspiracions originàries, i el text final que en resta després de passar per les Corts Generals, lloc on millor es mostra l'acceptació o rebuda de dites aspiracions per part dels polítics estatals. Creiem doncs que aquesta serà una bona manera de veure quina fou l'evolució de l'actitud dels diferents governs espanyols respecte les propostes vingudes des del Principat. Finalment, per tancar l'apartat sobre l'estatut definitiu, examinarem el seu període de vigència, que en servirà, a la vegada, per enllaçar amb els antecedents històrics del capítol següent, aconseguint així crear quelcom semblant a un fil argumental, per tal de que al final el nostre treball tingui una estructura més lineal i en forma d'història que va evolucionant.

Diferent serà el cas del darrer capítol, destinat a analitzar la sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, on donada la singularitat d'una sentència, els apartats seran diferents als dels capítols anteriors. En primer lloc, estudiarem els antecedents que dugueren el litigi al Tribunal. Posteriorment, tot entrant en matèria, examinarem el tractament que se'n fa del concepte *nació*, fent referència al mateix temps a l'article 8 de l'EAC, seguidament de les motivacions i arguments del Tribunal que s'utilitzaren per justificar el text. Finalment, analitzarem els vots particulars dels magistrats i les

crítiques que es feren sobre la sentència, acabant amb les conclusions finals que haurem extret de tot allò analitzat fins al moment.

Aquesta serà doncs la metodologia que emprarem per estudiar la temàtica del treball, i així, si es possible, arribar a unes conclusions que ens permetin confirmar, o desmentir, les idees que ens han dut a realitzar aquest treball.

CAPÍTOL I. PRECEDENTS: Ia i IIa REPÚBLICA

A) LA PRIMERA REPÚBLICA

1. El projecte de República Federal (1873)

1.1 Context històric

Amb la Revolució Gloriosa de 1868 i el derrocament d'Isabel II, es va produir un gir polític a l'estat espanyol.¹

El primer acte constituent fou l'aprovació de la Constitució de 1869, que aparegué acompanyada de diverses lleis destacables, com la Llei Electoral de 1870, o un Codi Penal, promulgat el mateix any. Tot i així, l'inici quasi simultani de la Guerra de Cuba i de la Tercera Guerra Carlina, sumat a la dura oposició dels sectors conservadors, i a la pròpia desunió dels partits que recolzaven el nou regne, ocasionà la no consolidació del sistema establert per la Carta Magna. A més, cal destacar que aquesta es presentà, en un principi, com a contradictòria amb si mateixa, donat que establia com a forma de govern la monarquia, quant el nou estat havia sorgit precisament d'una revolta en contra d'un monarca, tot i que cal dir que el paper que se li reservava al rei era el similar a molts altres països avançats de l'època.

Vist això, el General Prim, en el seu paper de regent, es veié obligat a buscar un nou monarca per a Espanya, essent l'escollit Amadeu I de Savoia, i ratificat per les Corts com a nou rei d'Espanya, el 16 de novembre de 1870².

¹ “La Constitució de 1873 suposa un canvi radical en la trajectòria dels textos constituents espanyols, ja que és el primer cop que s'instaura el model de República Federal, a imatge i semblança de la Constitució dels EEUU, i seguint la divisió territorial de Javier de Burgos, feta el 1833.” <http://www.encyclopedia.cat> (20-7-2013).

² Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps (1a. ed.)*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. ISBN: 84-393-2139-2 Pàg. 42.

Tot i així, mentre Amadeu viatjava cap a Madrid per a prendre possessió del seu càrrec, el dia 30 de desembre del mateix any, el General Prim, màxim valedor seu, moria per les ferides sofertes tres dies abans, en un atemptat que sofrí al Carrer del Turc, de la capital espanyola.

Amadeu I arribà el dia 2 de gener de 1871 a Madrid, on el seu primer acte com a nou monarca fou el de visitar el cadàver de Prim, a la Basílica d'Atocha, i acte seguit prosseguí cap a les Corts, on jurà la Constitució.

L'única cosa que aconseguí l'arribada d'Amadeu de Savoia fou unir tota la oposició, des de carlins fins a republicans, cadascun d'ells per motius obvis al seu ideari. Amb el govern de coalició fragmentat per la mort del general reusenc, el desgast de la Tercera Guerra Carlina, així com la prolongació de la Guerra dels Deu Anys a Cuba, sumat a una creixent inestabilitat política, la successió de ministres en pocs mesos fruit de la no voluntat política i a la forta oposició que trobà ja des del primer dia en territori peninsular, provocà la seva abdicació, acceptada per tots, el dia 11 de febrer de 1873³.

Les Corts, en una decisió unànime, proclamaren la Primera República Espanyola, i Estanislau Figueras⁴ n'és escollit el president. Tot i així, les tensions amb els republicans més centralistes, l'intent d'un cop d'estat, i el fracàs d'uns comicis que registraren una baixíssima participació i que fins i tot provocaren la fugida de Figueras cap a París, precipitaren l'elecció de Francesc Pi i Margall⁵, cap visible dels republicans federalistes i liberals, com a nou president de la República. I una, per no dir la principal, de les missions que se li atribuïren al seu mandat fou la redacció d'una nova Constitució.⁶

³ Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit.". Pàg. 46.

⁴"Estanislau Figueras i Moragas (Barcelona, 13 de novembre de 1819 - Madrid, 11 de novembre de 1882), polític català, fou el primer president de govern de la Primera República Espanyola (1873) durant quatre mesos escassos." <http://www.encyclopedia.cat> (20-7-2013).

⁶ Arbós, Xavier. Pàg. 39. *Dret Públic de Catalunya (1a.ed.)*. Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2001). Barcelona: Cedecs. ISBN: 84-95665-03-4.

Sota l'impuls del President Pi i Margall, Emilio Castelar preparà un projecte de Constitució federal. Entre els mesos de juny i juliol de 1873, es creà una comissió de 25 membres encarregada de redactar la nova Carta Magna, seguint els preceptes prèviament aprovats per les assemblees constituents, i sota l'empareda dels principis republicans i federalistes⁷.

1.2 Model territorial federal

Prenent com a base comparativa la Constitució de 1869, veiem que en aquest aspecte el canvi és absolut, donat que com es pot apreciar, es passa d'un sistema monàrquic a un de republicà. Mentre que en la primera, el sistema de divisió territorial general és exactament igual que l'emprat per Javier de Burgos el 1833, és a dir, divisió administrativa en províncies i municipis, essent les Diputacions Provincials el màxim òrgan de govern descentralitzat existent i reconegut, en el Projecte de 1873 l'únic que es té en comte de dita divisió territorial, tal i com ja hem esmentat anteriorment, és la pròpia divisió dels territoris, agafant-se com a base per formar els nous estats que integraran la federació (amb la puntual excepció de la divisió d'Andalusia en Occidental i Oriental).

Pel que fa al poder atribuït als estats de la Federació, es troba recollit en el Títol XIII del Projecte, on s'atribueixen els diferents àmbits competencials als estats. Aquestes s'han de tenir en compte amb el Títol V, on s'esmenten totes les potestats pròpies del govern de la Federació. L'article més exemplificador és el 96, del Títol XIII, on se'ns diu que els estats poden regir tots els afers "civils i socials" que no estiguin atribuïts a la Federació per la Constitució. Amb tot, si que es reconeix als estats la suficient autonomia com per configurar la seva ordenació territorial, seguretat, administració, economia, etc⁸, quedant però, per damunt, la Federació, a l'hora d'elaborar codis generals.

⁷ Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàg. 46.

⁸ Portal Wikisource. (2007, 5 de novembre). *Proyecto de Constitución Federal de la República Española*. Recuperat el 30 de gener de 2013. http://es.wikisource.org/wiki/Proyecto_de_Constituci%C3%B3n_Federal_de_la_Rep%C3%ABblica_Espa%C3%B1ola_de_1873 (Arts. 92-101).

Tot i així, aspectes com el mecanisme propi de la reforma de la Constitució, recollit en el Títol XVII, que no preveu la participació dels estats, mostra una certa feblesa de l'estructura federal.

1.3 Federació i reconeixement de Catalunya

Com hem pogut veure fins ara, el model d'estat que es proposava era pura i estrictament federal, amb una Federació composta per una sèrie d'estats, als quals se'ls atribueix una certa autonomia i capacitat de lliure decisió, sempre i quan no vagi en contra d'allò expressat per la Carta Magna i pels principis de la república federal⁹. Tot i així, no es fa cap mena de distinció, ni formal ni material, ni tan sols simbòlica, entre els estats. S'elimina, per tant la naturalesa distintiva dels anomenats territoris històrics¹⁰, entre ells Catalunya, el País Basc o Galícia, en pro d'un model igualitari per a tots, independentment de la seva història, tradicions o realitat cultural. Una situació que a priori pot resultar beneficiosa pels esmentats territoris, donat que se'ls atribueix una sobirania en part reclamada, però que a la llarga pot esdevenir contraproductiu, ja que el fet de no tenir un tracte diferencial els acaba igualant a altres territoris que res tenen a veure amb ells. Un exemple clar n'és el cas, ja esmentat anteriorment, de la nul·la participació dels estats en una possible reforma de la Constitució, cosa que ens pot dur a preveure que, a la pràctica, la participació dels estats i el pes específic dels seus governs dintre la Federació podia ésser molt menys important del que pot semblar en un primer moment.¹¹

Però amb la revolta cantonalista, el juny de 1873, i el malestar de certs sectors monàrquics, la Primera República tenia els dies comptats. El desembre de 1874, el

⁹ Article 93: "Los Estados tienen la facultad de darse una Constitución política, que no podrá en ningún caso contradecir a la presente Constitución."

¹⁰ Article 1: "Componen la Nación Española los Estados de Andalucía Alta, Andalucía Baja, Aragón, Asturias, Baleares, Canarias, Castilla la Nueva, Castilla la Vieja, Cataluña, Cuba, Extremadura, Galicia, Murcia, Navarra, Puerto Rico, Valencia, Regiones Vascongadas." Veiem que no es fa cap distinció entre cap estat, tots formen part d'un sistema igualitari i uniformitzador.

¹¹ "Destacar la important participació de dos catalans en el si de la I República, com foren Estanislao Figueras i Francesc Pi i Margall, ambdós Presidents. El primer sofrí un intent de cop d'estat, i convocà unes eleccions en les que hi hagué una baixíssima participació. Aquest fou substituït en el càrrec pel segon, i com ja hem dit abans, fou l'encarregat d'iniciar el projecte de la Constitució" Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàg. 46.

general Pavía, d'ideologia conservadora, entrà amb les seves tropes a les Corts, les dissolgué, i proclamà la Restauració, amb la tornada d'Alfons XII, fill d'Isabel II¹²-

B) LA SEGONA REPÚBLICA

1. El projecte d'Estatut de Núria (1931)

1.1 Breus antecedents històrics

En aquest apartat creiem important destacar certs fets històrics, de rellevància si més no per entendre el procés evolutiu que sofriren les reivindicacions nacionals catalanes, en un marc temporal on, prèviament a la Segona República, ens és impossible establir una comparativa entre normativa catalana i espanyola.

Ens hem de remuntar al 1883, any en que apareix per primera vegada una alternativa estratègica al catalanisme federalista predominant fins aleshores: el catalanisme polític¹³. Un any abans, Valentí Almirall fundà el Centre Català, una plataforma amb vocació suprapartidista, patriòtica i de centre, que pretenia encabir a la burgesia. La canalització de totes aquestes reivindicacions, sempre amb el to moderat dels seus dirigents i de la pròpia organització, es farà a través del Memorial de Greuges¹⁴, del 1885, entregat a Alfons XII, i que significà el primer pas del catalanisme polític modern.

El pas següent però tingué un to més radical. Aprofitant la visita a Barcelona de Maria Cristina d'Habsburg, regent d'Espanya, per inaugurar l'Exposició Universal de 1888, se li recordà el deure de fidelitat de la seva dinastia envers Catalunya¹⁵.

¹² Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàg. 49.

¹³ "Moviment polític, social i cultural que busca la preservació i la promoció de la personalitat política catalana. S'inicia a principis del segle XIX, com a moviment cultural lligat al Romanticisme, tot i que no va ser fins amb la Restauració quan agafà un caire polític més rellevant". <http://www.enciclopedia.cat>.

¹⁴ "Memòria en defensa dels interessos morals i materials de Catalunya, o Memorial de Greuges" Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàg 52.

¹⁵ "En el missatge, al costat de la fidelitat implícita a la monarquia, se suggeria una solució com la que va adoptar l'emperador d'Àustria – parent de la reina- en atorgar a Honoria, el 1867, una autonomia

Les reivindicacions del Missatge a la regent van concretar-se el 1892 en les Bases de Manresa¹⁶. Ja al 1898, el dia 15 de novembre, i aprofitant la crisi social i política d'Espanya, ocasionada per la pèrdua de les seves últimes possessions d'ultramar (Cuba, Filipines, etc.), un cop més, s'envià un missatge a la reina regent, amb unes reivindicacions semblants a les recollides en el Missatge anterior.

El canvi de segle fou molt agitat. El 1905, la revista satírica *Cu-cut!*, publicà un acudit que va irritar molts militars¹⁷, i un grup d'oficials de la guarnició de Barcelona va assaltar i destrossar la seu de la redacció i la impremta de la revista, fet que provocà la promulgació de la Llei de Jurisdiccions¹⁸, que donat el cop de tisora que suposava envers la llibertat d'expressió, causà gran indignació social¹⁹.

Amb tot, cal destacar allò ocorregut l'any 1911: la Diputació de Barcelona va aprovar una proposta segons la qual es reclamava la constitució d'un organisme superior a les províncies. L'acord fou aprovat per les altres províncies catalanes. S'encarregà a Prat de la Riba l'elaboració d'unes bases per a ser presentades a Madrid. L'any 1913 un Reial decret aprovà la Mancomunitat, només, això si, amb finalitats administratives. El

amplíssima en una monarquia dual. El text, redactat en català, demanava "que torni a posseir la nació catalana ses Corts generals lliures i independents, en les que tinguin representació directa totes les classes socials, des de les més humils a les més elevades" Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàg. 54.

¹⁶ "Bases per a la Constitució Regional Catalana, o Bases de Manresa [...] el primer projecte d'estatut d'autonomia per a Catalunya [...]". També volem destacar el següent fragment: "Si el liberalismo justificava l'uniformisme centralista que amenaçava la supervivència de Catalunya com a nació, no és estrany que el catalanisme s'inclinés per un tradicionalismo antiliberal, tot i que rebutgés tant la imposició carlista com la intransigència integrista, que encara predominava en el clergat" Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàg. 55.

¹⁷ En l'acudit s'hi pot veure, en primer pla, un civil parlant amb un militar. En segon pla, una multitud que es dirigeix cap al "Frontón Condal", cosa que se'ns diu a peu de pàgina. Just sota d'aquesta indicació, trobem el diàleg entre el civil i el militar. El segon pregunta al primer: *¿Qué se celebra aquí, que hay tanta gente?* Respon el civil: *El Banquet de la Victoria*. Seguidament i per acabar, el militar respon: *¿De la victoria? Ah, vaya, serán paisanos*. El fet de que el banquet es digui de la victòria, fa pensar al militar que els assistents seràn companys, és a dir, altres militars. L'acudit juga sarcàsticament amb la situació, ironitzant sobre el fet de que els militars es segueixin creient posseïdors d'un prestigi bèl·lic que en realitat no només no tenen, sinó que és tot al contrari, donades les recents derrotes a Cuba i la problemàtica al Rif amb els rebels insurgents.

¹⁸ "La *Ley de Jurisdicciones* entrà en vigor el 1906, i posava sota jurisdicció militar les ofenses orals o escrites a la unitat de la patria, la bandera o l'honor de l'exèrcit". <http://www.enciclopedia.cat>.

¹⁹ Ressaltem aquest fet només per exemplificar i demostrar per al nostre treball l'existència ja d'un sentiment d'animadversió profunda en diversos sectors de la societat espanyola, sobretot entre la classe política, i de forma més ressaltada, i com ja anirem veient amb posterioritat, entre l'exèrcit, envers Catalunya i tot el que representa com a tal, ja sigui la seva cultura, llengua, símbols, i sobretot reivindicacions nacionalistes.

6 d'abril de 1914 es constituí oficialment, essent-ne elegit president Enric Prat de la Riba. Destaquem aquest fet perquè, tot i ser una simple unió administrativa entre diverses diputacions provincials, a la pràctica, i sobretot en un àmbit més simbòlic que jurídic, significà la primera forma d'autogovern a Catalunya des de 1714²⁰.

Tot i així, amb la Dictadura del general Primo de Rivera, iniciada amb un cop d'estat el setembre de 1923, les actuacions ràpidament van anar dirigides a eradicar el *separatisme*, essent dissoltes, al gener de 1924, totes les diputacions provincials, i el març de l'any següent, la Mancomunitat²¹.

Però el rei Alfons XIII havia estat complaent amb Primo de Rivera. En el seu moment no feu res per a defensar l'estat constitucional, i en el moment de caiguda de la dictadura, aquesta arrossega també la corona²². El 1930 dimiteix Primo de Rivera, s'inicia la *dictablanda* del general Berenguer, buscant un apropament al constitucionalisme perdut, però la oposició ja ha pres partit: el republicanisme.

El fet desencadenant de tot foren les eleccions municipals de 14 d'abril de 1931, que veurem a continuació, i que el rei, en un acte de sorprenent responsabilitat, interpretà com una derrota²³, obrint-se d'aquesta manera, altre cop, les portes de l'esperança per un canvi polític que retornés les institucions i l'autogovern, aquest cop a poder ser de forma definitiva, a Catalunya.

1.2 Tramitació

Les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 suposaren una gran victòria pels partits d'esquerres, sobretot als grans nuclis de població. Però la conseqüència més destacable d'aquelles eleccions va ser la proclamació de la Segona República, que fou

²⁰ Ridao, Joan (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut (1a. ed.)*. Barcelona: Ariel. ISBN: 978-84-9711-000-6. Pàg. 45.

²¹ Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàg. 105.

²² <http://www.enciclopedia.cat> (20-7-2013).

²³ Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàgs 115-116.

aclamada per tothom. El canvi de sistema polític portà el retorn Generalitat, i l'acceptació d'iniciar la redacció d'un Estatut d'Autonomia per al principat²⁴.

Seguint els decrets promulgats el 21 d'abril d'aquell mateix any, es creà una comissió presidida per Jaume Carner, que seria l'encarregada de la redacció del nou text, i que es reuní a la Vall de Núria. A continuació, l'avantprojecte fou aprovat per la Diputació Provisional (una assemblea de representants dels municipis²⁵ el dia 26 de juliol, amb el 98% dels municipis a favor²⁶.

El projecte d'Estatut, conegut com l'Estatut de Núria, fou plebiscitat pels ciutadans de Catalunya el dia 2 d'agost del mateix any. El referèndum tingué un 75% de participació, i la proposta oferta obtingué una aprovació del 99'45% dels votants. Val la pena destacar que, com que les dones de l'època no tenien dret de vot, es van organitzar recollides de signatures per tal de que les catalanes poguessin manifestar l'aprovació del projecte. Se n'obtingueren més de 235.000, xifra molt important si tenim en compte que el nombre de votants en el referèndum fou d'uns 598.000²⁷.

Per veure com es tracta el nostre tema central en el Projecte, ens haurem d'atendre a allò esmentat tan al Preàmbul, com a l'article 1 de la normativa.

En primer lloc, en el Preàmbul s'expressa la voluntat del poble de Catalunya en diverses ocasions, definint d'aquesta manera a tots els catalans com a part, o com a membres, d'un sentir únic i propi, el català. A més, expressa la voluntat d'estructurar l'Estat d'una forma més federal que autonòmica: "Catalunya vol que l'Estat espanyol s'estructuri d'una manera que fes possible la federació entre tots els pobles hispànics, ja

²⁴ Ridao, Joan (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: "op. cit". Pàg. 47.

²⁵ "El govern provisional de la Generalitat elegí, a través dels ajuntaments, una assemblea o diputació, formada per membres de la conjunció republicanosocialista catalana i antics dirigents del republicanisme nacionalista, la qual designà una ponència redactora presidida per Jaume Carner". <http://www.enciclopedia.cat> (14-4-2014).

²⁶ Ridao, Joan (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: "op. cit". Pàg. 48.

²⁷ Albertí, Enoch. Aja, Eliseo. Font, Tomàs. Padrós, Xavier. Torres, Joaquim. (1992). *Manual de Dret Públic de Catalunya. (1a. Ed.)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estudis Autonòmics. ISBN: 84-393-2534-7. Pàgs. 52-53.

establerta de moments per mitjà d'Estatuts particulars com el nostre, ja d'una manera gradual”²⁸.

Per tant, com podem apreciar, es manifesta clarament una intenció federalista, d'iguals condicions amb tots els diferents pobles que formen part de l'Estat, deixant clares les influències rebudes de la declaració del President Macià, tot i que s'admet que es faci d'una manera gradual, amb una posterior evolució cap a un model nacional.²⁹

Passant a veure ja l'article 1, en ell se'ns diu: “Catalunya és un estat autònom dintre la República espanyola. Els representants a les Corts de la República seran elegits d'acord amb les lleis generals.”³⁰ Veiem doncs que Catalunya és definida com un “estat autònom” dintre la República. Per tant, resulta obvi dir que la consideració que se'n fa en el Projecte és de nació, de poble, de grup humà amb trets culturals i identitaris propis, distanciant-se d'aquesta manera de qualsevol altra forma autònoma existent a l'Estat, tot i que com hem vist al Preàmbul, existeix la ferma voluntat de que tots els pobles peninsulars gaudeixin d'un estatus similar. Cal destacar també el paper de llengua oficial del català, excepte en les relacions amb l'Estat, que serà el castellà l'idioma emprat.

La distribució de competències la trobem ja en el Capítol II, on s'organitzen en tres llistes. La primera, en l'article 10, enumera les matèries sobre les quals té competència exclusiva, tant a l'hora de legislar com d'executar, la República. La segona, a l'art.11, les matèries en que la competència per legislar és de la República, però l'execució es de la Generalitat. I la tercera, a l'art. 13, és on la Generalitat es reserva les competències exclusives, tant per a legislar com per executar. L'organització de la Generalitat la trobem en el Títol III, i està formada per: el president, el Parlament i el Tribunal Superior de Justícia. Destacar que el Parlament, que escull al president, serà a la vegada elegit per sufragi universal directe³¹.

²⁸ Albertí, Enoch, Aja, Eliseo. Font, Tomàs. Padrós, Xavier. Torres, Joaquim (1992). *Manual de Dret Públic de Catalunya*: “op. cit”. Pàg 58.

²⁹ Arbós, Xavier. Pàgs. 58-59. Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2001). *Dret Públic de Catalunya*: “op. cit”.

³⁰ Ridao, Joan (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: “op. cit”. Pàg. 49.

³¹ Arbós, Xavier. Pàg. 60. Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2001). *Dret Públic de Catalunya*: “op. cit”.

Com es pot apreciar doncs, el que busca el projecte és, basant-se en la legitimitat atorgada pel poble de Catalunya, un autogovern definit, dintre el marc d'una federació, però en cap cas es pretén la independència.

El 14 de maig de 1931 es lliurà el projecte definitiu al govern provisional de la República. En aquell moment, el nou règim encara no tenia una Constitució, que fou aprovada el 9 de desembre del mateix any. L'estatut fou emparat com a part de l'ordenament jurídic, però no li donarà, igual que cap altre estatut, un rang materialment superior a la legalitat ordinària.

Congruentment, l'Estatut havia d'adaptar-se a la Constitució, i per això va passar per una comissió parlamentària el mateix any. I d'allí en sortí amb canvis per al debat a les Corts, on afluïren moltes reticències, sobretot per part de la dreta, l'actitud de la qual podria ser qualificada obertament d'hostil, cosa que quedà demostrada amb l'intent de cop d'estat, per part de Sanjurjo³² (conegut popularment com la *Sanjurjada*), donat que una de les motivacions principals dels sectors més conservadors de la política espanyola, respecte el nou model territorial, era la defensa de la unitat de la pàtria. A més, sobretot en relació a aquest últim intent de cop d'estat ara esmentat, i fent referència al que ja s'ha dit, l'actitud de les forces armades envers qualsevol tipus d'autonomisme, així com la seva relació particular amb el catalanisme, era més que dolenta³³.

Com sembla lògic pensar, les Corts de la República no estaven disposades a acceptar el plantejament inicial del projecte de Núria, i menys tenint en compte que reconeixia de forma oberta el dret a "l'autodeterminació de la restauració de la unitat catalana", la sobirania del poble de Catalunya, o en el mateix article 1, es definia Catalunya com a *Estat autònom*. L'Estatut, aprovat el 9 de setembre, elimina la referència de que Catalunya és un Estat autònom i simplement es qualifica al Principat com a regió autònoma. A més, també se suprimeix el text que fa referència a que el poder emana del poble; es passa de l'oficialitat del català, a la cooficialitat amb el

³² "Intent de cop d'estat liderat des de Sevilla pel General Sanjurjo, la matinada del 10 d'agost de 1932, i que pretenia derrocar la II República. Després del fracàs, Sanjurjo acabà exiliat a Portugal, d'on torna el 1936 per a posar-se al capdavant dels sublevats." <http://www.enciclopedia.cat> (20-7-2013).

³³ Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàg. 121.

castellà (nou art. 2); i en quant a competències, segueixen en el Títol II, i com a competències exclusives s'inclouen determinades matèries, així com legislació exclusiva en matèria civil.

1.3 Encaix model territorial

Tal i com hem vist abans, la concepció que es té de Catalunya al projecte de Núria, i el que després es recull a la Constitució, resulten força incompatibles. Les constants crítiques al catalanisme per part de la premsa de Madrid³⁴ i l'escàs sentiment federalista a Espanya, tocat quasi de mort després del lamentable final que tingué el 1873 la Primera República, no donaven bons auguris a un projecte que ja tenia darrere un suport explícit i massiu del poble³⁵.

En el primer article de la Constitució de 1931³⁶ ja es diu que: “La República constituye un Estado integral compatible con la autonomía de municipios y regiones”. Per tant, veiem que es fa referència a Espanya com a un *estat integral*, qualificació aquesta presentada per Jiménez de Asúa, diputat socialista i professor de dret penal, i justificada per ell mateix tot dient que s'havia fet buscant una fórmula diferent a l'alternativa entre Estat unitari i Estat federal. L'unitari no podia donar resposta, com es obvi, a les demandes d'alguns territoris amb drets i demandes històriques, com Catalunya o el País Basc. El federal significava la generalització i, per tant, la imposició de l'autonomia a territoris que ni la volien ni la necessitaven. Per tant, amb el nou text constitucional, es renunciava a la senda federalista proposada pel projecte de Núria, que pretenia un estat autònom català que s'integrava voluntàriament en una federació de

³⁴ “Azaña va anotar en el seu diari (08.01.1932): «En general, no tenemos prensa adicta. Casi todos los periódicos de Madrid son más de la derecha que del Gobierno, y los que son de izquierda, mejor fuera que no existiesen». Entre les publicacions amb més ressò destaquen l'ABC i El Imparcial, on es publicaren titulars com: «La expulsión del castellano en Cataluña», «El Estatuto *tal como viene*, no nos hagamos ilusiones, es la independencia de Cataluña a costa de Castilla, y en plazo no lejano la desmembración del territorio nacional» entre d'altres, encara que el lema preferit, i repetit fins a la sacietat, era el de la *unidad de España*”. Abelló Güell, Teresa (2007). El debat estatutari del 1932 (1a. ed.). Barcelona: Parlament de Catalunya. ISBN: 978-84-393-7587-6. Pàg. 162.

³⁵ Caminal, Miquel i Requejo, Ferran (2009). Federalisme i Plurinacionalitat. Teoria i anàlisi de casos. (1a.ed.). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estudis Autònomic. ISBN: 978-84-3938-277-5. Pàg 478; o Albertí, Enoch. Aja, Eliseo. Font, Tomàs. Padrós, Xavier. Torres, Joaquim (1992). Manual de Dret Públic de Catalunya.(1a. Ed.). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estudis Autònomic. ISBN: 84-393-2534-7. Pàg. 61.

³⁶ Ficheros Históricos. Congreso de los Diputados. *Constitución Española de 1931*. Recuperat el 30 de gener de 2013. http://www.congreso.es/constitucion/ficheros/historicas/cons_1931.pdf.

pobles, la República espanyola. De fet, ni tan sols es reconeix el dret a l'autonomia en si, sinó que simplement es permet la formació de regions autònomes.

2. La Constitució de 1931

2.1 Context històric

Després de la caiguda de la monarquia i la fugida a l'exili d'Alfons XIII, s'instaurà un Govern Provisional, que el dia 3 de juny convocà eleccions per al 28 del mateix mes. Es rebaixà de 25 a 23 l'edat en la que es permetia votar, i es crearen les circumscripcions electorals, coincidents territorialment amb les províncies, com a fórmula per tal d'eradicar el problema del caciquisme³⁷.

El resultat de dites eleccions constituents fou el d'una victòria absoluta dels partits que formaven part del Govern provisional. Els partits que obtingueren major nombre de diputats foren el Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE), amb 116 diputats, i el Partit Republicà Radical (PRR), d'Alejandro Lerroux, amb 90 diputats. La força catalana amb més representació fou Esquerra Republicana de Catalunya, amb 26 diputats. Abans de les eleccions, el 6 de maig, s'havia creat una Comissió Jurídica Assessora, encarregada de preparar els aspectes sobre els quals la nova Assemblea Constituent (Congrés) hauria de deliberar. Ángel Ossorio i Gallardo en serà el president³⁸.

2.2 Tramitació

Després de dos mesos de treball a marxes forçades, la Comissió presenta al Govern, el dia 6 de juliol, un avantprojecte de Constitució, format per 104 articles dividits en nou títols. Els seus redactors reconegueren que com a models a seguir per a

³⁷ “El caciquisme era un sistema de clientelisme polític, fortament instaurat a Espanya durant la Restauració (1874-1923), en la que un cacic, que normalment era el líder d'un partit polític local, amb poder econòmic i gran influència en la zona, controlava el vot de tots els subjectes amb capacitat per votar del lloc.”. <http://www.enciclopedia.cat> (20-7-2013).

³⁸ Albertí, Enoch. Aja, Eliseo. Font, Tomàs. Padrós, Xavier. Torres, Joaquim (1992). *Manual de Dret Públic de Catalunya (1a. Ed.)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estudis Autònomic. ISBN: 84-393-2534-7. Pàg. 68.

redactar l'avantprojecte es fixaren en les Constitucions espanyoles de 1812, 1837 i 1869, i en el constitucionalisme de la post guerra, especialment la Constitució de Weimar³⁹. Els temes més discutits foren la divisió territorial, les relacions entre Església i Estat i el caràcter unicameral o bicameral de les Corts⁴⁰.

En vista de la proposta, la polèmica estava servida. La jerarquia eclesiàstica clamava en contra, donat que s'establia un laïcisme d'estat, llibertat de culte i la separació entre l'església i estat⁴¹. Per altra banda, els republicans més radicals, el consideraven una traïció als principis més revolucionaris dels treballadors. A més, deixava la qüestió regional⁴² sense resoldre.

Dos mesos després, es presentà el nou projecte, molt semblant a l'anterior, però que, entre d'altres coses, resolvia la qüestió territorial tot reconeixent la fórmula de l'autonomia. El 27 d'agost del mateix any, el president de la Comissió presentà el projecte davant les Corts, tot descrivint-lo com una Constitució avançada, democràtica i d'esquerra⁴³.

El debat de la totalitat del projecte de Constitució tingué lloc entre els dies 27 d'agost i 9 de setembre de 1931. Intervingueren tots els líders de les diferents formacions polítiques (cal destacar la participació de Lluís Companys, com a representació de la minoria d'Esquerra Catalana). A favor del projecte s'hi postularen tots els grups republicans i d'esquerrers, des dels més moderats fins als més radicals (Acció Republicana, PSOE, Partit Radical Socialista, etc). Criticaren el projecte diverses formacions, però en volem destacar una, sobretot pel seu representant: Agrupació al Servei de la República, amb José Ortega i Gasset al capdavant. I ja per últim, hi estaren frontalment en desacord els partits més de caire conservador i de

³⁹ "Constitució alemanya sancionada l'11 de novembre de 1919, que establí una República Federal, formada per nou estats, amb un president elegible per votació popular, escollint aquest un canceller, encarregat de formar govern. Fou de gran importància ja que per primer cop Alemanya deixava d'estar regida pel "Kàiser", i passava a ser un estat democràtic". <http://www.encyclopedia.cat>. (20-7-2013).

⁴⁰ Albertí, Enoch. Aja, Eliseo. Font, Tomàs. Padrós, Xavier. Torres, Joaquim (1992). *Manual de Dret Públic de Catalunya*: "op. cit". Pàg. 70.

⁴¹ "El Cardenal Primat Pedro Segura, en una carta pastoral publicada el 14 d'agost des del seu exili a Roma, qualificà l'avantprojecte com a "ateïsme d'estat"". <http://www.encyclopedia.cat> (20-7-2013)

⁴² "Denominació que utilitzaven molts polítics de l'època per referir-se a la problemàtica de la divisió territorial de l'estat, així com el reconeixement de determinats drets a les comunitats històriques, en especial Catalunya." <http://www.encyclopedia.cat>. (20-7-2013).

⁴³ Arbós, Xavier. Pàgs. 58-59. Barceló, Mercè i Vintró, Joan. (2008). *Dret Públic de Catalunya*: "op. cit".

drete, com el Partit Nacionalista Basc (PNV) . En canvi, la Minoria Agrària i a altres partits encara més conservadors, que havien abandonat les Corts el dia 15 d'octubre, consideraven el text persecutori i ofensiu envers l'Església Catòlica⁴⁴, així com quelcom perillós per a la unitat de la pàtria el sistema autonòmic.

Tan la proposta com el posterior text definitiu no passaren per una votació referendària, ja que les principals forces es cregueren suficientment legitimades arrel de les eleccions convocades uns mesos abans, en les que havien rebut un ampli suport popular. Tot i així, si que podem trobar, en un lloc, la referència als referèndums: l'article 12, ap B), se'ns diu "Que lo acepten, por el procedimiento que señale la ley Electoral, por lo menos las dos terceras partes de los electores inscritos en el Censo de la región." No parla explícitament de referèndum, però a la pràctica ho es. Per tant, a l'hora de crear un Estatut d'autonomia, si que es necessària l'aprovació referendària. Malauradament, aquesta resulta ser l'excepció, ja que ni en temes tan cabdals com la pròpia reforma de la Constitució es torna a fer referència a aquesta via de petició de l'opinió ciutadana, essent això més que sorprenent en una Carta Magna que pretenia ser capdavantera en progressisme i drets dels ciutadans⁴⁵.

La Constitució espanyola de 1931 fou aprovada el 9 de desembre del mateix any per les Corts Constituents escollides democràticament en les eleccions del juny de 1931, i es mantingué en vigor durant la Guerra Civil (1936-1939) en tots els territoris espanyols controlats pel govern de la República. Amb la victòria dels sublevats, la Constitució fou derogada el dia 1 d'abril de 1939. Tot i així, el Govern Republicà a l'exili la continuà reconeixent fins el 1977, amb la Transició política i la posterior redacció, l'any següent, de la nova Constitució⁴⁶.

⁴⁴ Albertí, Enoch. Aja, Eliseo. Font, Tomàs. Padrós, Xavier. Torres, Joaquim (1992). *Manual de Dret Públic de Catalunya*: "op. cit". Pàg 75.

⁴⁵ Albertí, Enoch. Aja, Eliseo. Font, Tomàs. Padrós, Xavier. Torres, Joaquim (1992). *Manual de Dret Públic de Catalunya*: "op. cit". Pàg. 78.

⁴⁶ <http://www.enciclopedia.cat> (20-7-2013).

2.3 Model territorial general

El Títol I, s'ocupà d'un dels temes més polèmics, potser el segon més polèmic, després de la qüestió religiosa: l'organització territorial de l'estat o el “problema català”⁴⁷.

Com podem recordar, tres dies abans de la de la presentació del projecte per part de la Comissió de la Constitució, la Generalitat del President Macià feu entrega al Govern Provisional de l'Estatut de Núria, per a portar-lo davant les Corts. Aquest fet, i que en l'Estatut es parles d'un model territorial federal, es tingué molt present mentre els diputats discutiren el Títol I.

Finalment, la Constitució no recollí el model federal, sinó que ens parla del ja esmentat *Estat integral*: “La República constituye un Estado integral, compatible con la autonomía de los Municipios y de las regiones”, definició que trobem en l'article 1, tercer paràgraf.

La formació de comunitats o regions però no estava estipulada ni regulada, ni tan sols era un dret o una obligació. Simplement es permetia la seva aparició. Per aquest motiu, en el debat a les Corts s'acordà que la creació de les comunitats o *regions autònomes* s'hauria de produir per iniciativa de les províncies limítrofes que acordessin formar un *nucli politico-administratiu* regit per un Estatut d'autonomia, que designaria o establiria els seus òrgans de govern. A més, per a poder-se constituir calia que fos proposada per la majoria dels seus municipis o que representessin almenys dos terços del cens electoral, i posteriorment la proposta d'Estatut havia de ser aprovada pels ciutadans mitjançant referèndum. Tot i aquesta *llibertat* que es donava a les regions, l'últim i definitiu pas que havia de donar qualsevol Estatut era, com es ben sabut, passar per les Corts, on es revisaria i modificaria convenientment, per tal de que encaixés en el

⁴⁷ “Denominació utilitzada per gran part de la classe política de l'època, i que feia referència a les divergències contínues que tenia el govern central amb les autoritats catalanes en diferents àmbits, però sobretot en l'autogovern i el fet català en si com a tret distintiu.” <http://www.enciclopedia.cat>. (20-7-2013).

marc constitucional. Per tant, queda més que clara la subordinació total a la que estaven sotmesos els Estatuts respecte la Constitució de la República⁴⁸.

2.4 Reconeixement de Catalunya

Després de tot el que hem vist fins ara, resulta curiós haver d'esmentar quin era la definició o el tractament que es donava a les regions amb història i llengua pròpies. L'exemple més clar el tenim quan es modifica de l'Estatut de Núria l'article 1, que definia Catalunya com un *estat autònom*, passant a ser, en el text definitiu, una "regió autònoma dins de l'Estat espanyol". Per tant, resulta gairebé innecessari veure fins a quin punt arribaren a ser de contraposats els diversos punts de vista, essent sorprenent donat que ens trobem davant d'un govern d'esquerres i progressista, cosa que segurament hauria estat ja del tot improbable amb un govern de dretes, veient sobretot les reaccions (perfectament qualificables de furibundes)⁴⁹ d'alguns dels seus dirigents durant el debat a les Corts⁵⁰.

Si més no, ens agradaria destacar, en aquest apartat i a mode en certa manera conclusiu, i també per a que serveixi a mode exemplificador de com foren d'intensos els debats i intervencions a les Corts, un fragment del discurs de l'aleshores ja President del Govern i líder d'Acció Republicana, Manuel Azaña: "Una de las cosas que tiene que hacer la República es resolver el problema de Cataluña, y si no lo resolvemos, la República habrá fracasado, aunque viva cien años (Rumores), y la única manera de resolver el problema de Cataluña es resolverlo en sentido liberal... Y en todo el

⁴⁸ Albertí, Enoch. Aja, Eliseo. Font, Tomàs. Padrós, Xavier. Torres, Joaquim (1992). *Manual de Dret Públic de Catalunya*: "op. cit". Pàg. 80.

⁴⁹ Miguel de Unamuno digué: "Hablar de nacionalidades oprimidas es sencillamente una mentecadada; no ha habido nunca semejante opresión, y lo demás es envenenar la historia y falsearla" (DSCC,02.08.1932.) i qualificà Catalunya de simple *núcleo político-administrativo* format per les quatre diputacions. Amb tot, el que va abanderar l'oposició total a l'autonomia va ser el Partido Agrario, omnipresent al llarg de tot el debat amb una actitud impertèrritament rebentadora. Van utilitzar reiteradament els conceptes de separatisme, incapacitat política, etc. Com a grup parlaven insistentment de l'empobriment de l'Estat si es concedia l'autonomia. El vot va ser sempre negatiu. Altres grups minoritaris, seguint l'actitud del partit agrarista, van practicar una política de boicot durant tota la tramitació de l'Estatut. Tenien pocs diputats a les Corts; eren partits d'àmbit estatal, centralistes i oposats a tot tipus de descentralització; tenien uns interessos econòmics i professionals ben determinats que veïen, d'una manera infundada, perillar en una Catalunya autònoma. Tal com posa de manifest Josep M. Roig i Rosich "representaven els terratinents castellans enfront de la burgesia industrial catalana; procuradors d'una Espanya imperial i retardatària que es recolzaven en el tradicionalisme d'importants sectors de la població de les regions centrals [...]" Abelló Güell, Teresa (2007). *El debat estatutari del 1932*: "op. cit". Pàg. 98.

⁵⁰ Ridao, Joan. (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: "op. cit". Pàg. 57.

problema catalán no hay nada más irritante, a veces, que la cuestión de las lenguas. [...] Lo que no se puede hacer desde ahora es cerrar los caminos, disgustando a los que hemos venido aquí con el mejor deseo de dar a este problema una solución armónica que permita vivir a Cataluña en paz con toda España. [...] Señor Maura, no hablemos a los catalanes en tono de oposición de la cultura castellana. Tan española es la suya como la nuestra y juntos formamos el país y la República.”⁵¹⁵²

3. L'Estatut de 1932

3.1 Tramitació

Tal i com ja hem vist en l'apartat anterior referent al projecte d'Estatut de Núria, aquest fou presentat a Corts, ratificat i aprovat per les mateixes del dia 9 de setembre de 1932. Per relatar tot el procés de tramitació i negociació ens remetem a allò esmentat en l'apartat referent al projecte de Núria.

Tal i com dèiem abans, el projecte de Núria, tal i com es preveí en la posterior Constitució, era necessari que es sotmetés a referèndum popular i que fos aprovat, prèviament a ser enviat a les Corts per a que donessin el vistiplau definitiu. Per tant, el text definitiu de l'Estatut de 1932 ja no va ser sotmès a cap tipus de consulta, ja que va ser directament signat pel president de la República, Niceto Alcalá Zamora, i entrà immediatament en vigor⁵³.

Malgrat la forta decepció per la retallada del text, l'Estatut es va convertir en una eina útil, que, amb la reconquesta de les institucions catalanes de govern, facultaria una

⁵¹ Tal i com afirmà Manuel Azaña en la seva obra *Sobre la autonomía política de Cataluña*. (Pàgs 97-101).

⁵² “Yo concibo, pues, a España con una Cataluña gobernada por las instituciones que quiera darse mediante la manifestación libre de su propia voluntad. Unión libre de iguales con el mismo rango, para así vivir en paz, dentro del mundo hispánico que nos es común y que no es menospreciable. Y he de decir también que si algún día dominara en Cataluña otra voluntad y resolviera ella remar sola en su navío, sería justo e permitirlo y nuestro deber consistiría en dejarnos en paz, con el menor perjuicio posible para unos y otros, y desearos buena fortuna” Manuel Azaña. *Discurso en el restaurante Patria. Barcelona, 27 de març de 1930. Obras Completas, vol.2, pàgs. 947-948* Caminal, Miquel. Requejo, Ferran. (2009). *Federalisme i Plurinacionalitat. Teoria i anàlisi de casos*: “op. cit”. Pàg. 475.

⁵³ Abelló Güell, Teresa (2007). *El debat estatutari del 1932*: “op. cit”. Pàg. 175.

legislació pròpia, encara que limitada. Amb la victòria de la CEDA⁵⁴ en les eleccions generals celebrades el 19 de novembre de 1933, partit que ja des de sempre no havia vist amb bons ulls l'aparició d'Estatuts d'autonomia, ja que creien que significaven una seria amenaça per la unitat d'Espanya, les coses es complicaren, sobretot al llarg de 1934. l'1 de gener fou escollit com a nou cap de l'executiu català Lluís Companys, membre d'Esquerra Republicana de Catalunya. I donant-se la situació d'un govern d'esquerres a Catalunya, i un de centredreta a Madrid, els xocs i divergències entre ambdues administracions eren inevitables.

Amb els fets del 6 d'octubre de 1934. i la proclamació, des del balcó de la Generalitat, de l'Estat Català, les conseqüències foren immediates: l'empresonament del president de la Generalitat, així com de tots els membres del govern català. Pel que fa a les institucions catalanes, se suspengué indefinidament l'estatut⁵⁵, s'imposà el castellà com a llengua oficial, es convertí el Parlament en caserna militar, es dissolgueren tots els ajuntaments governats per ERC, entre altres mesures repressives⁵⁶.

Tot i així, amb la victòria del Front Popular a les eleccions generals del febrer de 1936, es restaurà l'Estatut, que es mantingué d'aplicació durant la Guerra Civil, fins la seva derogació, aquest cop ja definitiva, al acabar el conflicte el 1939; tot i que cal dir que el General Franco ja l'havia derogat el dia 5 d'abril de 1938, data en que les seves tropes entraren per primer cop en territori català⁵⁷.

⁵⁴ “La *Confederación Española de Derechas Autónomas* (CEDA) fou una coalició de partits polítics de dretes fundada per Ángel Herrera Oria el 4 de març de 1933, i dirigida principalment per José María Gil-Robles y Quiñones, que pujà al poder durant els anys 1933-35, període conegut també com el Bienni Negre.” <http://www.enciclopedia.cat> (20-7-2013).

⁵⁵ Tal i com diu Teresa Abelló: “l'Estatut fou suspès parcialment, amb la complicitat dels sectors catalans més conservadors que s'havien oposat a la Generalitat, i no es va restaurar fins que no es va produir la victòria electoral del Front Popular (febrer del 1936)” Abelló Güell, Teresa (2007). *El debat estatutari del 1932*: “op. cit”. Pàg. 187.

⁵⁶ “Eliminació de tota la simbologia que no fos la espanyola, suspensió dels sindicats i de les llibertats constitucionals, declaració de l'estat de guerra, etc.” <http://www.enciclopedia.cat> (20-7-2013).

⁵⁷ “Llei de derogació de l'Estatut de Catalunya:“ [...]el Estatuto de Cataluña, en mala hora concedido por la República, dejó de tener validez, en el orden jurídico español, desde el día diecisiete de julio de mil novecientos treinta y seis [...] Pero la entrada de nuestras gloriosas armas en territorio catalán plantea el problema, estrictamente administrativo [...] Importa, por consiguiente, restablecer un régimen de derecho público que, de acuerdo con el principio de unidad de la Patria, devuelva a aquellas provincias el honor de ser gobernadas en pie de igualdad con sus hermanas del resto de España [...]Artículo 1. La Administración del Estado, la provincial y la municipal en las provincias de Lérida, Tarragona, Barcelona y Gerona se regirán por las normas generales aplicables a las demás provincias. Artículo 2. Si perjuicio de la liquidación del régimen establecido por el Estatuto de Cataluña, se consideran revertidos al Estado la competencia de legislación y ejecución que le corresponde en los territorios de derecho común y los servicios que fueron cedidos a la región catalana en virtud de la Ley de

3.4 Encaix Model Territorial

L'encaix de Catalunya dins de l'Estat Republicà no va ésser, com a mínim, el més idoni, almenys pel que fa a l'aspecte definidor del territori i l'identitari propi català.

Catalunya hagué de renunciar a formar part d'un projecte federal, amb moltes més competències i autonomia, per passar a ser una simple regió autònoma, no menys diferent que qualsevol altra que a partir d'aquell moment desitgés constituir-se com a tal. Per tant, podríem dir que l'aprovació de la Constitució de la República suposà una certa decepció per a molts catalans, ja que no reunia cap de les aspiracions recollides en el projecte d'Estatut, cosa que suposaria, com posteriorment es va demostrar, l'eliminació de tots aquells trets diferencials representats en aquell text. Resulta innecessari dir que la falta de voluntat política fou un altre dels insalvables obstacles que anaren apareixent, tot i que cal destacar la voluntat dialogant de molts partits, sobretot d'esquerra, que deixaren de banda les seves diferències envers el *problema català*, i es posaren d'acord per a solucionar dita qüestió, ja que com digué Azaña, la no resolució d'aquesta problemàtica resultaria un fracàs per a la República.

Altre cop podem dir llavors que, tot i els profunds avenços en matèria d'autogovern i reconeixement de la identitat d'un poble com el de Catalunya (recordem que només tres anys abans no existia ni la Mancomunitat), la voluntat unànime del poble del Principat es veié frustrada de nou per part del Govern de Madrid, temorós de la reacció dels sectors més reaccionaris (valgui la redundància) de la dreta, així com també per la pròpia por d'estar, mitjançant polítiques i actuacions que els havien dut al capdavant del govern, posant en perill la unitat d'Espanya⁵⁸.

Com hem pogut veure fins ara doncs, el procés que ha seguit Catalunya a l'hora de regular normativament el seu autogovern ha estat força complicat. Partint d'uns inicis republicans i federalistes, i veient-se frustrades les aspiracions del reconeixement de la nació catalana com a fet distintiu en el sí de la Primera República, ja amb la

quinque de septiembre de mil novecientos treinta y dos.” Burgos, 5 de abril de 1938. Francisco Franco” González Casanova, J.A. (1974). *Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938) (1a. ed.)* Barcelona: Curial. ISBN: 94-7256-049-X. Pàg. 807.

⁵⁸ Abelló Güell, Teresa (2007). *El debat estatutari del 1932: “op. cit”*. Pàg. 185.

Restauració aparegué un fenomen, el catalanisme polític, cridat a ésser l'eix vertebrador de totes les reivindicacions de gran part del poble català. Després de dècades de manifestos, declaracions i cartes enviades a la família reial, una porta a l'esperança s'obre amb la creació de la Mancomunitat, el 6 d'abril de 1914. Tot i ser, aparentment, una mera unió administrativa entre les quatre diputacions catalanes, resultà ser, de manera simbòlica, la primera forma de govern per al territori des del 1714.

Amb la dictadura de Primo de Rivera, i la conseqüent dissolució de la Mancomunitat, s'obria un període fosc per a les aspiracions catalanistes. No fou fins les eleccions municipals de 1931, quan els partits catalans pogueren reivindicar-se i demostrar el seu profund arrelament amb la societat del Principat, guanyant d'aquesta manera, i de forma clara, Esquerra Republicana, partit dirigit per Francesc Macià.

És llavors, i sobretot amb el nou context que dugué la II República, quan resulten més factibles les aspiracions catalanes. S'inicia el projecte de l'Estatut de Núria, un projecte ambiciós, que reconeix la sobirania del poble de Catalunya, i defineix aquesta com a una "nació autònoma" dintre la República, estableix el català com a idioma oficial, resumeix i limita les competències estatals, entre d'altres mesures certament atrevides pel moment. Però l'agitació política, així com la reacció clarament contrària dels sectors més conservadors de les Corts, obliguen a que finalment, el 9 de setembre 1932, s'aprovi un Estatut, ja definitiu, molt més contingut i clarament de contenció per a les aspiracions polítiques catalanes.

Significatiu resulta destacar com de difícil va ésser resoldre el ja comentat *problema català*, xocant constantment els interessos d'una classe política espanyola sempre reacia a reconèixer Catalunya com a fet identitari diferent a la resta de l'estat, així com una dreta extremadament reaccionaria, temerosa, cada cop que es tractava una qüestió així, d'una possible fragmentació de l'Estat. Constatem doncs, tal i com explicàvem en la introducció d'aquest treball, com, tot i la voluntat dels catalans de servir-se d'un autogovern, en la nostra opinió justament reivindicat, es topa, un i altre cop, amb la negativa i l'oposició d'aquestes sectors, demostrant que la situació a la que s'arribà fou fruit d'una actitud reaccionaria que, com anirem veient a mesura que avancem, no només no desapareix, sinó que en alguns casos s'incrementa.

Amb tot, l'Estatut de Catalunya de 1932 romangué d'aplicació fins al final de la Guerra Civil, el 1939, quan la dictadura del general Franco abolí qualsevol tipus d'autogovern que no fos el central, i on les aspiracions nacionals catalanes tornarien a quedar enterrades durant varies dècades.

3.3 Definició de Catalunya: Regió autònoma.

Tornant-nos a centrar en el tema principal del nostre treball, dir que els canvis que sofreix l'Estatut en aquesta matèria foren significatius. El Preàmbul del projecte, on es parla de la identitat de Catalunya, del dret a l'autodeterminació del poble català i de la voluntat de formar part d'una federació és, simplement, eliminat. I a l'article 1, on abans deia *estat autònom*, passa a dir-hi *regió*, a part de les ja esmentades anul·lacions de l'article 2, on diu que la sobirania emana del poble de Catalunya, així com la modificació de l'art 5, fent el castellà cooficial. Queda palès d'aquesta forma com els tràmits a les Corts espanyoles suposaren una greu retallada de l'Estatut inicial, a més de ser titllat, segons els polítics estatals, d'ambició i excessivament pretensions, actitud la seva de la que ja hem parlat abans⁵⁹.

⁵⁹ Arbós, Xavier. Pàgs. 58-59. Barceló, Mercè i Vintrolà, Joan (2008). *Dret Públic de Catalunya*: "op. cit".

CAPÍTOL II. TEXTOS DE LA TRANSICIÓ: CONSTITUCIÓ I ESTATUT DE 1979

1. La Constitució de 1978

1.1 Context Històric

La mort de Franco, el 20 de novembre de 1975, va obrir les portes a l'esperança de la recuperació de la llibertat i l'autogovern⁶⁰. El 15 de juny de 1977 es van celebrar les primeres eleccions democràtiques, i tot i no tractar-se formalment d'unes eleccions a Corts constituents, resultava evident que la seva primera tasca seria l'elaboració de la norma fonamental de la democràcia⁶¹.

Un cop sorgides les noves Corts, es creà una Ponència de 7 membres, els anomenats "Pares de la Constitució"⁶², encarregats de redactar l'avantprojecte de Carta Magna. El 31 d'octubre de 1978, el text fou votat i aprovat pel Congrés, i sotmès a referèndum el dia 6 de desembre, on fou ratificat per un 87,78% dels electors.⁶³

La Constitució està formada per un Preàmbul, redactat per Enrique Tierno Galván⁶⁴, onze títols (un de preliminar i deu numerats), quatre disposicions addicionals,

⁶⁰ Barceló, Mercè i Vintró, Joan. (2001) *Dret Públic de Catalunya*: "op. cit". Pàgs. 66 i ss.

⁶¹ "Les eleccions foren la segona fase, la més decisiva, del traspàs de l'antic sistema polític cap a la democràcia. I el pas següent, no menys essencial, era la redacció d'una nova Constitució" Ridao, Joan (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: "op. cit". Pàg. 50.

⁶² "Com a pares de la Constitució coneixem la Ponència, formada per 7 membres, representants de diverses forces polítiques de diferent color, encarregada de redactar l'avantprojecte de la Constitució. Foren: Gabriel Cisneros, de UCD; Miguel Herrero y Rodríguez de Miñón, de UCD; José Pedro Pérez-Lorca, de UCD; Miquel Roca i Junyent, de Pacte Democràtic per Catalunya; Manuel Fraga Iribarne, d'AP; Gregorio Peces Barba, del PSOE, i Jordi Solé Tura, del PSUC. Destacar també les absències d'Enrique Tierno Galván, vetat pel PSOE per no voler integrar el seu partit (el Partit Socialista Popular) en el mateix. Aquest fet provocà també, per una sèrie de motius tècnics, l'absència destacada dels nacionalistes bascos del PNV." Ridao, Joan. (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: "op. cit". Pàgs. 42-43.

⁶³ Veient els resultats de les eleccions, es evident la gran movilització ciutadana que estava a favor de l'autogovern per a Catalunya, oportunitat que havia resorgit amb la fi de la Dictadura.

⁶⁴ "El Preàmbul marca l'esperit amb el que s'ha fet la Constitució, així com les seves bases ideològiques. En aquest concretament veiem com té un marcat esperit democràtic, liberal i protector del benestar dels espanyols i de respecte a l'estructura social i econòmica del moment. Determina un estat pluralista, no centralista però si unitari, dins d'una monarquia parlamentària. També pretén: "proteger a todos los

nou transitòries, una derogatòria i una final. El seu contingut es pot estructurar en una part dogmàtica, on s'hi recullen els principis constitucionals i els drets fonamentals, i una d'orgànica, que conté la divisió de poders i l'organització territorial i política.

En relació als debats parlamentaris que tingueren lloc en el ple del Congrés, ens centrarem només, de forma breu, en aquells que versaren sobre el Preàmbul i l'article 2, on es parla del concepte de nació i dels pobles que integren Espanya. Anteriorment però, la Ponència ja rebutjà les esmenes tant del diputat Letamendia Belzunce⁶⁵, del Grup Basc, i de Minoria catalana⁶⁶, ambdues versades en les parts del text anteriorment destacades⁶⁷. El desacord residia en que en l'article 1 s'atorgava la sobirania al conjunt del poble d'Espanya, enlloc d'atorgar-se a cadascun dels pobles que integraven la “nació espanyola”, fent que el futur dels mateixos quedés lligat, implícitament, a la voluntat del conjunt de ciutadans de l'estat, cosa que limitava totalment la capacitat, en aquest cas dels pobles català i basc, a decidir el seu devenir.

Passant a veure ja el ple del Congrés del dia 31 d'octubre, en el qual s'havia d'aprovar el text definitiu, destacarem, en primer lloc, la intervenció del diputat Arzalluz Antia, de la Minoria del Partit Nacionalista Basc. La línia que segueix és molt semblant a la d'altres partits nacionalistes (com la Minoria Catalana, el PSC, entre d'altres): La intenció de plena col·laboració i unió amb Espanya (“reanudar en sus puntos fundamentales el tracto interrumpido de convivencia voluntaria, pacífica y de colaboración”); el desig de recuperar uns drets forals perduts (“queríamos ante todo rellenar el abismo abierto por la supresión del sistema histórico foral, por la supresión de nuestras instituciones políticas vivas”); i la renúncia a qualsevol intent de separació (“[...] que no era ningún trampolín oculto seccionista, poniendo un techo claro a esa novación, a esa actualización de lo que eran los derechos históricos”). El vot de la Minoria del Partit Nacionalista Basc fou l'abstenció. El que intentaren no era frenar el

españoles en el ejercicio de los Derechos Humanos, su cultura, tradiciones, lenguas e instituciones, establecer una sociedad democrática y fortalecer las relaciones pacíficas y la cooperación con otros pueblos”. Caminal, Miquel. Requejo, Ferran. (2009). *Federalisme i Plurinacionalitat. Teoria i anàlisi de casos*: “op.cit”. Pàgs. 142-143.

⁶⁵ L'esmena de Letamendia pretenia que se suprimís el següent apartat de l'art. 1: “La soberanía nacional reside en el pueblo español, del que emanan los poderes del Estado”. (<http://www.congreso.es>).

⁶⁶ L'esmena de la Minoría Catalana pretenia modificar l'art. 2 de la següent manera: “La Constitución se fundamenta en la unidad de España, la solidaridad entre sus pueblos y el derecho a la autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran”.

⁶⁷ *Boletín Oficial del Estado*. (núm. 82). (17 d'abril de 1978).

procés democràtic, ni postular-se enfront la Constitució, sinó reivindicar amb el seu vot la defensa d'una "realidad histórica más ajustada a la formación (a partir de los Reinos y países) del Reino del Estado Español; mucho más ajustada a su realidad histórica que la que hemos heredado de un jacobinismo liberal", idea d'estat la qual no es veia reflectida en la nova Constitució.⁶⁸

Hem utilitzat el discurs del diputat Arzalluz per comparar-lo amb el del diputat i futur President de la Generalitat Jordi Pujol, representant de la Minoria Catalana. Com ja dèiem, els grups nacionalistes prengueren una línia semblant. Era obvi que ningú volia posicionar-se en contra de la Carta Magna que retornava la democràcia després de 40 anys. Amb tot, el diputat Pujol destaca el fet positiu d'haver-se constitucionalitzat "el deber que el país en su conjunto tiene de luchar contra los desequilibrios territoriales, contra este grave hecho que pone de manifiesto fallos políticos, fallos sociales de antigua raíz histórica". Tot i així, en el seu discurs es reflecteix més aviat una espècie d'alleujament (evitant el to crític semblant a l'emprat per Arzalluz), sobre el que hauria pogut ser el nou text constitutiu, i el que acabà sent. És a dir, el partit del diputat Pujol emet un vot favorable donat que, al saber com serà el text, i que es posaran en marxa les CCAA, amb les seves competències, dóna per satisfeta la reivindicació catalana, tot i que al final del seu discurs torna a remarcar, dintre el reiterat desig de prosperitat per a Espanya, que es faci "de acuerdo con la realidad de sus diversas regiones y diversas nacionalidades". En contrapartida, trobem allò que diu Fraga Iribarne, d'Aliança Popular: "mi Grupo ha señalado desde el primer momento [...] el artículo 2.0 y la referencia a la palabra *nacionalidades*, que no entendemos compatible con el principio de unidad de la Nación o de la nacionalidad española".

Com podem veure doncs, en aquells primers moments, el nacionalisme català es conformava amb la nova Constitució, ja que recollia el fet distintiu dels diversos pobles que integren Espanya, a més de establir les bases del sistema autonòmic, essent tot això millores més que substancials en comparació a com s'havia estat al llarg de la dictadura.

⁶⁸ *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados..* (núm. 130) (31 d'octubre de 1978).

1.2 Model territorial general

La CE de 1978, a diferència de la Segona República⁶⁹, no determinà el tipus d'Estat al que responia la seva organització territorial. Així, teòricament, el model es basava en el principi dispositiu i en la voluntarietat dels territoris en accedir a l'autonomia, tot i que, en la pràctica, la creació de disset CA, acabà imposant el model autonòmic arreu.⁷⁰

L'estat de les autonomies constitucionalitzat, per damunt les aparences que acompanyen a la seva organització descentralitzada, no deixa de ser una variant concreta de l'Estat nacional⁷¹, que vol respondre de manera més o menys equilibrada a determinades tensions que fan insostenible el manteniment d'un estat centralista i unitari com el del règim predemocràtic, i satisfer d'aquesta manera determinades demandes d'autogovern, junt amb la construcció de noves bases de participació democràtica i de pluralisme cultural. Així, el Preàmbul⁷², i especialment l'article 2 CE que consagra “la indisolubilidad de la nación española, patria común e indivisible”, deixa clar que l'Estat autonòmic es basa en l'acceptació d'una estructura política comuna, i en la vocació de permanència d'una mateixa base sociològica, la *nació espanyola*, únic titular de la sobirania. En virtut de l'article 2, també es reconeix la mateixa com a integrada per nacionalitats i regions, amb dret a l'autonomia, però formant part d'ella, i als quals al·ludeix en el Preàmbul (*pobles d'Espanya*)⁷³. Fent referència a això també, tenim el Títol VIII, sobre l'organització territorial de l'estat, on l'article 137, que encapçala, diu el següent: “El Estado se organiza territorialmente en municipios, en provincias y en las Comunidades Autónomas que se constituyan. Todas estas entidades gozan de autonomía para la gestión de sus respectivos intereses”.

⁶⁹ “en el que son compatibles, junto a la gran España, las regiones, y haciendo posible, en ese sistema integral, que cada una de las regiones reciba la autonomía que merece por su grado de cultura y de progreso. Unas querrán quedar unidas, otras tendrán su autodeterminación en mayor o menor grado” Constitució espanyola de 1931, en referència al model d'estat, i més concretament, al denominat “estat integral”.

⁷⁰ Ridao, Joan (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: “op. cit”. Pàg. 55.

⁷¹ “Segons les escoles de ciència política, un estat nacional és aquell que té una delimitació concreta territorial, un mover, i una població amb uns trets culturals i històrics comuns” <http://www.enciclopedia.cat>.

⁷² En el preàmbul podem trobar clars exemples de la consideració d'Espanya com a única nació: “La Nación española”, tot i que posteriorment reconeix, que dintre la nació, existeixen els “pueblos de España”.

⁷³ Ridao, Joan (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: “op. cit”. Pàg. 56.

Passant a veure les competències, les trobem recollides en els articles 148 i 149. En el 148 podem trobar aquelles competències que poden assumir les CCAA. En canvi, en l'art 149, hi podem trobar les que són exclusives de l'Estat. No es tracta pas d'un nucli homogeni, sinó que conté tant les competències exclusives de l'Estat, com les matèries en les que es produeix una intervenció conjunta d'aquest amb les Comunitats Autònomes. Per tant, trobem una distribució entre matèries exclusives de l'Estat (defensa); competència legislativa estatal, i executiva de la CA (matèria laboral); competència legislativa bàsica de l'Estat, i desenvolupament tant legislatiu com executiu de la CA (medi ambient); i les competències exclusives de la CA (regulació de les seves pròpies institucions), tot i que cal dir que l'expressió *exclusives*, en referència a les CCAA, no és del tot exacta, ja que sempre hi haurà una base projectada o marcada per l'Estat, per petita que sigui.

1.3 Nacionalitats i regions

La problemàtica regional, així com les diferents reivindicacions fetes per part dels grups nacionalistes basc, gallec i català, que incrementaren les seves activitats i demandes amb la fi de la dictadura i l'inici del període democràtic, reivindicaren el restabliment del model territorial creat per la Constitució republicana de 1932, és a dir, les autonomies. La qüestió però no era si accedir o no a les demandes d'autonomia de Catalunya i el País Basc, sinó la seva generalització a tot el territori espanyol. Mentre que el ponent constitucional Herrero de Miñón defensava una concessió limitada a aquestes dues comunitats⁷⁴, el ministre de les regions del moment, Claro Arévalo, era

⁷⁴ “El reconocimiento de las autonomías fue fruto de un consenso [...] y ello obliga a reconocer a entidades históricas que a él concurrieron como “actores” del proceso constituyente[...] Tales actores no respondían a ningún principio de organización territorial, sino que eran “individualidades” decantadas por una larga historia [...] Por eso sus reivindicaciones eran diferentes en la forma y el contenido [...] ¿Cómo es posible que de tales raíces haya surgido un sistema autonómico generalizado y homogeneizado?” Herrero de Miñón, Miguel. (1998) *Derechos Históricos y Constitución (1a. ed.)*. Madrid: Grupo Santillana de Ediciones, S.A. ISBN: 84-306-0284-4. Pàgs. 49-50.

“La existencia de naciones y nacionalismos en un mismo Estado plantea dos problemas que en España se eluden una y otra vez y que a todos debiera urgir abordar: la participación de los nacionalismos (vasco y catalán) en la política estatal [...] Los nacionalistas reclaman un reconocimiento de identidad [...] y des del Estado se les contesta ofreciéndoles transferencias de competencias y recursos [...] Los nacionalistas aceptarán tales transferencia , pero seguirán reclamando identidad. [...] ¿Cuál sería la fórmula capaz de alumbrar una vía de solución? Primero, reconocer sin ambages la plurinacionalidad española [...] Para ello sirven los derechos históricos [...] Por último, distinguir [...] entre la deseable contribución nacionalista a la gobernación del Estado y las consecuencias institucionales de la plurinacionalidad” Herrero de Miñón, Miguel. (1998) *Derechos Históricos y Constitución*: “op. cit”. Pàgs. 31 i 43.

partidari de la generalització de l'autonomia⁷⁵. L'any 1978, s'acceptava que Catalunya havia de tindre l'autogovern, i en això no existien discrepàncies, com ho demostra el fet que l'any anterior es restablís la Generalitat provisional. Aquestes sorgiren per qüestions vinculades al reconeixement de la pluralitat d'Espanya, i en concret, de l'article 2 de la CE. En un principi, i a diferència de la Constitució de 1931, es planteja l'autonomisme com un dret, cosa que l'acosta als principis més tradicionals del federalisme català⁷⁶, que creu en l'autogovern no com una simple forma de distribució territorial del poder, sinó com un dret del poble. En aquell any, la majoria de les forces polítiques catalanes consideraven que Catalunya era una col·lectivitat de caràcter nacional propi. La paraula *nacionalitat*⁷⁷ permetia que Catalunya es sentís reconeguda dins d'aquest terme, encara que ni en la Constitució ni en cap altre lloc se la reconeguéss explícitament com a tal. Però, com ja hem repetit diversos cops en anteriors apartats, per a la dreta espanyola la paraula *nacionalitat* semblava posar entre les cordes el caràcter de nació d'Espanya i la seva unitat política. Al ser molt pròxima fonètica i sobretot semànticament l'una de l'altra, es podia entendre que Espanya no era una nació i que n'existien d'altres que, com a tals, podien ser considerades titulars del dret a l'autodeterminació. Dita postura només fou defensada al Congrés pel diputat d'ERC Heribert Barrera, i al Senat per Lluís M. Xirinacs⁷⁸. Finalment, i prèvia consulta amb alts comandaments militars, per als quals era essencial el manteniment de la intangibilitat de la unitat d'Espanya, l'art. 2 aconseguí la redacció vigent, segons el qual el dret a l'autonomia de les nacionalitats i les regions va acompanyat per una emfàtica proclamació de la indivisibilitat de la nació espanyola.⁷⁹

Tornant al text, en la Constitució es preveuen dos maneres d'accedir a l'autonomia: la via ràpida, reconeguda per a les regions històriques (Catalunya, País

⁷⁶ "Francesc Pi i Margall, un català instal·lat a Madrid i un dels presidents de la Primera República Espanyola fou el gran ideòleg del federalisme a l'Estat Espanyol, que definia que només el pacte federal lliurement establert entre les diverses regions espanyoles podia garantir el respecte total a la realitat plural de l'Estat." Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàg. 64.

⁷⁷ "Oscar Alzaga considera a Miquel Roca i Junyent i a Miguel Herrero de Miñón com els homes clau per incloure el terme *nacionalitat*, un acord que esdevé històric en figurar per primera vegada en la història del constitucionalismo espanyol." Caminal, Miquel. Requejo, Ferran. (2009). *Federalisme i Plurinacionalitat. Teoria i anàlisi de casos*: "op. cit". Pàg. 485.

⁷⁸ "Xirinacs defensava el dret de Catalunya a l'autodeterminació". Sobrequés i Callicó, Jaume (2010) *L'estatut de la Transició (1a. ed.)* Barcelona: Parlament de Catalunya. DL: B-26.035.2010 Pàg. 60 i veure també *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*. (núms. 103-130) (1978).

⁷⁹ Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2001). *Dret Públic de Catalunya*: "op. cit". Pàgs. 70-71.

Basc i Galícia,) i la via lenta, prevista per a la formació de la resta de CCAA, cosa que anaren fent amb els anys⁸⁰. A més, veiem ara on la Carta Magna reconeix l'existència, si més no d'una forma mitjanament indirecta, a través de l'article 143, en relació amb l'art. 2, de les "provincias limítrofes con características históricas, culturales y económicas comunes, los territorios insulares y las provincias con entidad regional histórica podrán acceder a su autogobierno y constituirse en Comunidades Autónomas". Aquest article resulta ser fruit de les reivindicacions, fonamentades en motius també històrics, però no menys polítics, socials o culturals, que s'han vist menystingudes i fins i tot perseguides durant l'anterior règim dictatorial. És per aquest motiu que es reconeix el fet de que dites comunitats accedeixin a l'autogovern de forma ràpida⁸¹, arribant a acumular, en un període curt de temps, gran part de les competències ja dissenyades per a ser gestionades per una CA.

Desgraciadament, veiem però com ens trobem davant d'un conflicte molt semblant al que ens hem referit anteriorment, quan parlàvem de la Constitució de 1931. I ens tornem a trobar, altre cop, amb a solució preferida del legislador: satisfer les reivindicacions mitjançant l'atorgament de les mateixes de forma generalitzada, és a dir, uniformitzar la solució. La prova més fefaent la tenim quan veiem que, a partir de 1992, quasi totes les autonomies de la *via lenta* han arribat a adquirir ja tantes competències, que resulten ser iguals i equiparables, en aquest àmbit, a les CCAA de la *via ràpida*, cosa que, implícitament, anul·la totalment aquella mínima distinció feta en un principi, entre les comunitats històriques i les demès⁸².

Resta dir doncs que el reconeixement del fet distintiu entre nacionalitats i regions, a la pràctica, queda ben aviat reduït al no res, deixant, d'aquesta manera, totalment sense resposta les reivindicacions dels territoris històrics, ja que no es reconeix la seva singularitat, ni es plasma aquesta en un tracte diferencial respecte les demès CCAA.

⁸⁰ "Existia el procediment general de l'article 143.2 CE, que deixava la iniciativa en mans de les diputacions interessades; el procediment especial de l'art 151.1 CE, seguit per Andalusia, que preveia que no caldria transcórrer els 5 anys previstos a l'art 148.2 CE, i el ja esmentat procediment especial de la DT 2ª CE per a Catalunya, País Basc i Galícia." Ridao, Joan (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: "op. cit". Pàg 72.

⁸¹ *Constitució Espanyola (1978). (2a. ed)*. Barcelona: Publicacions del Parlament de Catalunya (DT 2ª)

⁸² Ridao, Joan. (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: "op. cit". Pàg. 55, en relació amb la DT 2ª CE.

2. El projecte d'Estatut de Sau

2.1 Antecedents històrics i tramitació de la proposta

L'activitat reivindicativa que es dugué a terme a Catalunya després de la mort del general Franco, així com els múltiples moviments polítics, reunions i pactes que se succeïren en els mesos següents, sobretot al voltant de la figura del President de la Generalitat a l'exili, Josep Tarradellas, és un tema àmpliament tractat i sobre el que no entrarem a analitzar, donada la distinta temàtica del treball que ens ocupa⁸³. Passarem a situar-nos doncs, directament, a la diada de l'11 de setembre de 1977, concretament a Barcelona, on es produí una multitudinària manifestació (s'hi concentraren prop d'un milió de persones), convocada amb el lema *Llibertat, amnistia, estatut d'autonomia*, per tal de reivindicar l'autogovern per a Catalunya. I tot i que a aquelles alçades, estava ja molt avançant un Reial decret de restabliment provisional de la Generalitat⁸⁴, sí que va suposar un impuls i un estímul per al govern espanyol per a que no es fes enrere i concretés allò pactat amb Tarradellas i l'Assemblea de Parlamentaris⁸⁵.

A la fi, el 29 de setembre, es promulgava el Reial decret pel qual es restituïa la Generalitat, tot reconeixent la reivindicació històrica del poble català però, sense descuidar-se d'apuntar, això si, que es mantenia sota la unitat d'Espanya. A la Generalitat també se la dotà d'una sèrie de competències bàsiques, es definia el seu àmbit d'actuació territorial (les províncies de Barcelona, Tarragona, Lleida i Girona), es definien els seus òrgans i institucions de govern: El President de la Generalitat i el Consell Executiu, format per dotze consellers⁸⁶.

⁸³ Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". (Veure pàgs. 191-203).

⁸⁴ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: "op. cit". Pàgs. 21-22.

⁸⁵ "Organisme polític, creat el 25 de juny de 1977, format pels diputats i senadors catalans que havien estat elegits recentment en les eleccions generals del dia 15. Pactaren amb el President Suárez el retorn de Tarradellas de l'exili, així com la restitució de la Generalitat i, posteriorment, l'inici de la redacció de l'Estatut." (<http://www.enciclopedia.cat>, 18-7-2013).

⁸⁶ "El reial decret llei portava data del 29 de setembre del 1977. En el preàmbul definia la Generalitat com la «institució secular, en la qual el poble català ha vist el símbol i el reconeixement de la seva personalitat històrica [...]». I continuava, com no podia ser d'altra manera en aquell moment: «[...] dins la unitat d'Espanya. Més cauteles per silenciar les veus anticalanques que se sentien arreu d'Espanya: «La institucionalització de les regions» —i era la segona vegada que sonava el mot «regió» parlant de Catalunya— «ha de basar-se en els principis de solidaritat entre tots els pobles d'Espanya» Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: "op. cit". Pàg. 24.

El dia 17 d'octubre un altre Reial decret nomenava Tarradellas com a President de la Generalitat, i el dia 23 arribà a Barcelona, on, des del balcó de la Plaça Sant Jaume, pronuncià el famós “Ciutadans de Catalunya, ja sóc aquí”, obrint-se una nova etapa de la història contemporània de Catalunya⁸⁷.

Amb tot, els parlamentaris catalans tenien el neguit de redactar un Estatut per a Catalunya, donat que en aquells moments s'estava redactant la futura Constitució de l'Espanya de les autonomies. I seguint un procediment metodològic quasi idèntic al que s'estava seguint per a la Carta Magna, els diputats catalans es reuniren el dia 3 de juliol de 1978 a Barcelona, amb un únic objectiu: crear i nomenar la comissió redactora del nou Estatut, la coneguda Comissió dels Vint⁸⁸.

La tasca de redacció de l'avantprojecte va començar el 8 de setembre de 1978. Les primeres reunions tingueren lloc entre el 12 i el 15, al parador de Vilanova de Sau, a Osona (va ser el que va donar nom a l'Estatut, seguint amb la tradició del 1932 i l'Estatut de Núria)⁸⁹. Ja en l'article 1, es deia que: “Catalunya, com a expressió de la seva realitat nacional i per accedir al seu autogovern, es constitueix en comunitat autònoma [...]”. L'article 2 va definir el territori de Catalunya com el format per: “les comarques integrades en les províncies de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona”⁹⁰. En aquest cas, sobretot en l'article 1, veiem com se segueix en la línia de reconeixement de que Catalunya es constitueix, tal i com preveu la Constitució, en Comunitat Autònoma, no sense deixar de remarcar que ho fa arrel de la seva *realitat nacional* i amb l'aspiració d'*accedir al seu autogovern*. Mostres clares resulten ser de la voluntat de Catalunya, dintre el marc de la futura Constitució, d'esdevenir una entitat autònoma, formant part d'un conjunt d'altres entitats autònomes, fruit de la concessió de l'autogovern a la resta de pobles d'Espanya. Amb tot, no s'obvia el fet de ressaltar a Catalunya com a territori distintiu i hereu d'una realitat nacional provinent d'uns drets històrics, justificant d'aquesta manera el desig de recuperar les institucions perdudes després de la Segona República, i basant-ho en la situació de retorn de llibertats i drets ocasionada per la fi de la Dictadura i l'inici de la Transició cap a un sistema polític democràtic.

⁸⁷ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: “op. cit”. Pàg. 21.

⁸⁸ “La Comissió dels Vint és la comissió de representants de l'electorat català que va elaborar el projecte d'Estatut de Catalunya de l'any 1979”. (<http://www.encyclopedia.cat>, 18-7-2013).

⁸⁹ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: “op. cit”. Pàg. 32.

⁹⁰ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010) *L'estatut de la Transició*: “op. cit”. Pàg. 34.

El 6 de novembre de 1978, els membres de la Comissió dels Vint varen lliurar al president Tarradellas el text de l'avantprojecte d'estatut que havien enllestit el dia abans. El dia 29 va tenir lloc el debat general, en el qual els diversos caps dels partits fixaren els seus posicionaments de base. Varen ser discursos de to bastant solemne, i coincidents que Catalunya vivia un moment històric de gran transcendència. Abundaren les crides al seny, al diàleg, a la unitat, i no hi mancaren els planys per la situació que Catalunya havia viscut durant el franquisme⁹¹. Resulta obvi que quasi tots els partits entonessin un clam per a la unitat de totes les posicions, donat que s'era conscient en aquell moment de que necessitaven ajuntar totes les forces possibles per tal de defensar l'Estatut enfront les dificultats que es presentaven. Destacar també, com ja hem fet anteriorment, la intervenció de Jordi Pujol, líder de Convergència Democràtica de Catalunya, que en aquest sentit digué: “CDC es compromet, ja des d'ara, a acatar la sobirania d'aquesta assemblea de parlamentaris; és a dir, sigui quin sigui el resultat de les discussions que aquí tindrem, nosaltres el defensarem a Madrid, i això és una raó més perquè es faci el gran esforç d'entesa, de consens”⁹², prova clara de la crida a la unitat, i al gran interès en que el projecte tirés endavant.

Amb tot, existiren diversos parlamentaris que s'oposaren al text. Tot i que la dinàmica general era d'acceptació i la prudència, certs polítics exigien més ambició, tot al·legant que, després del que s'havia viscut durant la dictadura, el Projecte de Sau resultava ser com “les engrunes que cauen de la taula de la Constitució”, segons paraules del senador barceloní Lluís M. Xirinacs, que també defensava el reconeixement del dret a l'autodeterminació en el projecte⁹³.

El dia 16 de desembre, a dos quarts de nou, el president dels parlamentaris, Josep Andreu i Abelló, va posar fi a un llarg debat del qual sorgí la definitiva proposta d'Estatut d'autonomia, que, un cop ratificat per l'Assemblea de Parlamentaris en sessió solemne, seria enviat a les Corts espanyoles per a la seva aprovació. El dia 29 de desembre s'oficialitzà la votació duta a terme per l'Assemblea de Parlamentaris⁹⁴.

⁹¹ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010) *L'estatut de la Transició*: “op. cit”. Pàg. 59.

⁹² Sobrequés i Callicó, Jaume (2010) *L'estatut de la Transició*: “op. cit”. Pàg. 60.

⁹³ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: “op. cit”. Pàg. 61.

⁹⁴ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: “op. cit”. Pàg. 66.

2.2 Definició de Catalunya: Nació

Com hem pogut veure, la intenció dels ponents de l'avantprojecte era fer encabir Catalunya dintre l'Estat de les Autonomies que havia de sorgir de la nova Constitució. Per tant, no es pretenia cap fórmula rupturista, sinó seguir en la línia de l'Estatut de 1932, sempre, això si, defensant el fet nacional català, tal i com resa l'article 1, on s'esmenta que "Catalunya, com a expressió de la seva realitat nacional [...] es constitueix en comunitat autònoma".⁹⁵ Fou en el Preàmbul també on es volgué carregar sobretot dita part més o menys solemne, fent referència i ressaltant la voluntat de Catalunya per l'autogovern, recordant també aquells que havien lluitat per la democràcia i la llibertat del país (en un clar gest de recordar tot allò pel que s'havia passat), però sempre destacant la solidaritat amb les altres nacionalitats i regions de la resta d'Espanya, en una espècie de recordatori del "es constitueix en comunitat autònoma" i del desig de Catalunya (exactament igual que en l'Estatut de Núria) d'una mateixa autonomia per a tots els pobles que integren l'Estat⁹⁶. Creiem doncs que el fet també de que existissin ben poques discrepàncies entre les diferents forces polítiques sobre com redactar, i sobretot, què incloure, en el text del Preàmbul i de l'art. 1, definidors de Catalunya, és una mostra clara de l'ampli consens existent, en l'àmbit, més que res, de la consideració de la nació catalana com a tal, com ens històric mereixedor de drets i d'institucions pròpies, sempre però respectant la unitat d'Espanya, donat que aquest punt ja es considerava innegociable, donades les circumstàncies del moment.

3. L'Estatut de Catalunya de 1979

3.1 Procediment de tramitació

El 23 de març del 1979 les noves Corts de l'Estat espanyol varen alçar el teló. Segons el que establia la Constitució, el Projecte d'estatut aprovat per l'Assemblea de Parlamentaris havia de ser debatut, en el termini màxim de dos mesos, per la Comissió Constitucional del Congrés dels Diputats. La UCD, partit del Govern, va presentar

⁹⁵ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: "op. cit". Pàg. 69.

⁹⁶ Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*: "op. cit". Pàg. 207.

cinquanta-nou esmenes. Varen ser rebudes amb disgust a Catalunya, perquè essent el partit majoritari seria del tot impossible l'aprovació de l'Estatut sense el seu consentiment. Els desacords centristes afectaven gairebé tres quartes parts del text⁹⁷.

Com ja hem repetit en diverses ocasions, i com era ja habitual, el debat al Congrés tingué un to d'allò més agri. L'exemple més clar, tot i potser ser una mica extrem, el trobem en la intervenció del diputat Blas Piñar⁹⁸: el líder ultradretà, franquista impenitent i declarat de la coalició Unión Nacional. S'oposava a tot l'Estatut i al que representava una organització d'Espanya en comunitats autònomes. Negava àdhuc que Catalunya hagués estat mai sotmesa, que fos una realitat nacional, que el català pogués tenir caràcter de llengua oficial. Per alentir el procés, demanava que abans s'aproveïssin diverses lleis orgàniques. La lectura dels motius de desacord de Blas Piñar són el vademècum del pensament ultradretà en aquell període inicial de la Transició, que tenia, però, la força suficient per haver-lo portat a ocupar un escó de diputat. Un altre exemple també pot ser el diputat i líder del Partido Aragonés Regionalista, Hipólito Gómez de las Rocas⁹⁹. Incidia també en la negativa que Catalunya fos una realitat nacional, i volia que es conservessin les províncies i que el català no fos preeminent amb relació al castellà. S'oposava també a una bona part de les competències exclusives de la Generalitat. En la seva negativa a molts articles de l'Estatut va arribar a oposar-se a la descripció que s'hi feia de la bandera catalana. Citem aquests dos casos només com a exemples més clarificadors de com n'era d'intransigent, per no dir hostil, la postura de molts partits de dretes del Congrés enfront l'Estatut.¹⁰⁰

⁹⁷ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: "op. cit". Pàg. 93.

⁹⁸ "Blas Piñar López (Toledo, 22 de novembre de 1918 – Madrid, 28 de gener de 2014) fou un notari i polític espanyol conegut per la seva militància en el franquisme, dintre d'una línia de ultradreta confessional. [...] A les eleccions generals espanyoles de 1977, com a líder de Fuerza Nueva, però integrat en la coalició Unión Nacional [...] conseguí 379.463 vots, és a dir, un escó al Congrés. S'oposà als Estatuts d'Autonomia en la seva totalitat o, quan li era possible, article per article". <http://www.encyclopedia.cat>.

⁹⁹ "Hipólito Gómez de las Rocas (Nava, Astúries, 1932) és un polític aragonès. Estudià dret a la Universitat Complutense de Madrid, i ha estat Advocat de l'Estat i membre del Cos Jurídic Militar. Del 1974 al 1977 fou president de la Diputació Provincial de Saragossa. Es presentà a les eleccions generals espanyoles de 1977 per la Candidatura Aragonesa Independiente de Centro, de la que després es fundaria el Partido Aragonés Regionalista. A mode de curiositat, dir que representa el Bisbat de Barbastro-Montsó en el litigi sobre les obres d'art de la Franja de Ponent reclamades al Museu Diocesà de Lleida" <http://www.encyclopedia.cat>.

¹⁰⁰ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: "op. cit". Pàg. 94.

Les negociacions però continuaven, i s'arribà al decisiu dia 4 d'agost, quan gran part del projecte fou aprovat. A la tarda del dia 7, la ponència es reuní per última vegada, per acabar de votar el preàmbul i alguns articles restants. El dia 13 d'agost, es produí l'aprovació definitiva.

3.2 Definició de Catalunya: Nacionalitat.

Pel que fa a aquest aspecte, els canvis també són significatius: En el títol preliminar es va substituir l'expressió *realitat nacional* per la paraula *nacionalitat*. L'article 1 del projecte d'Estatut va col·lisionar amb tres motius de desacord principals. El fonament del tots tres era, com sempre, els temors que suscitaven els termes *realitat nacional*, ja que aquesta redacció explicitava el caràcter nacional del poble català, cosa que la Constitució atribuïa única i exclusivament al poble espanyol, dipositari de la sobirania i del poder constituent. Per tal de posar-se d'acord amb la visió predominant en el Congrés, l'expressió fou revisada i canviada per la de *nacionalitat*, tot i que a la pràctica, el significat és el mateix¹⁰¹. Cosa que prova, altre cop, com d'intransigent podia arribar a ser determinat sector polític espanyol, com de semblants es succeïen els fets, i què poc havia canviat tot, en relació a allò ocorregut al projecte d'Estatut de Núria durant la Segona República.¹⁰²

Tot i així, la relació conceptual entre la nacionalitat i el reconeixement de la personalitat col·lectiva dels catalans es manifesta en el primer paràgraf del Preàmbul de l'Estatut, on es diu que “en el procés de recuperació de les llibertats democràtiques, el poble de Catalunya recobra les seves institucions de govern” És a dir, es relaciona la recuperació de les llibertats amb el restabliment de l'autonomia, cosa que es reafirma més endavant: “ En aquesta hora solemne en que Catalunya recupera la seva llibertat [...]”, a més d'indicar que l'Estatut és “l'expressió de la identitat col·lectiva de Catalunya” . Cal dir també que s'afegeix que “la llibertat col·lectiva de Catalunya troba en les institucions de la Generalitat el lligam amb una història d'afirmació i “respecte dels drets fonamentals i llibertats públiques de la persona i dels pobles” i que l'Estatut “és l'expressió de la identitat col·lectiva de Catalunya”, i que el mateix s'aprova per a

¹⁰¹ “Nacionalitat: 3. DR CONST. En algunas constituciones, nació sense estat però amb un cert nivell d'autonomia” <http://www.enciclopedia.cat>.

¹⁰² Barceló, Mercè i Vintó, Joan (2001). *Dret Públic de Catalunya*: “op. cit”. Pàg. 144.

“fer realitat el dret inalienable de Catalunya a l'autogovern”. Aquest seguit d'expressions no fan més que demostrar tot allò que venim remarcant fins ara, i que no és sinó un desig col·lectiu de reconeixement nacional.¹⁰³

Cal dir també que l'Estatut autonòmic, que havia de regular la vida política de Catalunya, començava afirmant que la nacionalitat catalana, per tal de fer efectiu el seu autogovern, es constituïa en comunitat autònoma d'acord amb la Constitució i l'Estatut. La Generalitat era la institució en què s'organitzaria aquest autogovern del poble català. Després d'afirmar que la llengua pròpia de Catalunya era el català, l'Estatut assenyalava que aquest idioma era l'oficial a Catalunya. Però com que la Constitució espanyola indicava que el castellà era oficial a tot l'Estat, aleshores succeïa que, a Catalunya, tots dos idiomes podien considerar-se cooficials¹⁰⁴.

3.3 El referèndum estatutari

La Constitució estableix que un cop el Projecte d'estatut hagués estat aprovat per la Comissió Constitucional - Delegació de l'Assemblea de Parlamentaris de Catalunya, hauria de ser referendat pel “cos electoral de les províncies compreses dins l'àmbit territorial de l'estatut projectat”¹⁰⁵. En compliment d'aquest precepte constitucional, el 14 de setembre del 1979 el rei Joan Carles, des de Mallorca, va dictar un reial decret llei¹⁰⁶ que convocava, previ informe de la Generalitat de Catalunya i deliberació del Consell de Ministres, un referèndum sobre el Projecte d'estatut d'autonomia de Catalunya per al 25 d'octubre. La pregunta als ciutadans de Catalunya seria: “Aprova el Projecte d'estatut d'autonomia de Catalunya?”. Seguint el que disposava la Constitució, aquella convocatòria reial havia de ser ratificada pel Congrés dels Diputats. Aquest tràmit parlamentari va tenir lloc el 27 de setembre i afectà tant l'Estatut català com el basc. Amb aquella convalidació s'obria la campanya a favor, en contra o per l'abstenció en el futur referèndum. La mobilització institucional en un sentit o en un altre va ser impressionant. La societat catalana desitjava aquest moment i apreciava l'oportunitat

¹⁰³ Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2001). *Dret Públic de Catalunya*: “op. cit”. Pàg. 145.

¹⁰⁴ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010) *L'estatut de la Transició*: “op. cit”. Pàg. 115.

¹⁰⁵ *Constitució Espanyola (1978)*. (2a. ed). Barcelona: Publicacions del Parlament de Catalunya (Art. 151 ap. 5è).

¹⁰⁶ Reial Decret-Llei 14/1979, de 14 de setembre, per el que se sotmet a referèndum el projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya. (“BOE”, núm. 229, de 24 de setembre de 1979).

única que se li brindava per a poder reivindicar-se, demostrant altre cop aquest sentiment de pertinença a la nació catalana, cosa que es traduï en manifestacions. I com no podia ser d'una altra manera, tots els partits catalans parlamentaris, com no es podia esperar altrament, varen recomanar el *sí* als seus militants, simpatitzants, votants i seguidors¹⁰⁷.

Per altra banda, la Generalitat també feu campanya en pro de la participació i del *sí*, com era de suposar. I el dia 25, tingué lloc el Referèndum. L'abstenció va ser molt alta, d'un 40,3 %. Cal recordar que, a les eleccions generals del 15 de juny del 1977, l'abstenció havia estat només del 20,7 %; en el referèndum de la Constitució del 6 de desembre del 1978, d'un 32,3 %, i, en les eleccions generals de l'1 de març del 1979, d'un 32,4 %. Tot i així, el vot favorable fou del 88,14 % del votants¹⁰⁸.

Ara només calia, per tal que l'Estatut pogués entrar en vigor, que fos ratificat al Congrés i al Senat, i això és el que ocorregué a la tarda del 12 de desembre de 1979, quan es va dur a terme la votació al Congrés, amb els resultats de 317 vots emesos: 303 afirmatius, 1 en contra i 13 abstencions, iniciant-se, a partir d'aquell moment, a tres quarts de quatre de la tarda, una nova etapa per a la història de Catalunya.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: "op. cit". Pàg. 121.

¹⁰⁸ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: "op.cit". Pàg 126.

¹⁰⁹ Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*: "op. cit". Pàg. 127.

CAPÍTOL III. LA REFORMA DE L'EAC 2006

1. El projecte de 30 de setembre de 2005

1.1 Perspectiva històrico-jurídica

L'Estatut de l'any 1979 va permetre consolidar el període d'autogovern més llarg i intens de la història moderna de Catalunya, i cal remarcar, al mateix temps, que les reivindicacions de les comunitats històriques que van fer possible l'any 1978 l'existència del Títol VIII de la Constitució (de l'organització territorial de l'Estat i, per tant, sobre la instauració del sistema autonòmic), han contribuït decisivament a la transformació de l'organització territorial d'Espanya¹¹⁰.

Tot i així, resulta lícit preguntar-se, arribats a cert punt, i amb una perspectiva de més de 20 anys d'aplicació del marc constitucional i estatutari, si el nivell de qualitat de l'autogovern assolit per Catalunya es podia considerar suficient per complir les expectatives posades en el moment d'elaborar-se aquells textos i també per complir les aspiracions de la sempre canviant societat catalana.

Per fer una valoració d'aquesta naturalesa hi podem fer intervenir diversos factors, entre els quals també poden haver-hi apreciacions de marcat contingut ideològic. Amb tot, utilitzarem com a base una dada objectiva, com pot ser la primera part del Document de la Comissió parlamentària per a l'estudi de la millora de l'autogovern¹¹¹, en la que es posa en relleu una coincidència majoritària en l'existència d'importants dèficits en l'autogovern, que afectaven sobretot al règim de competències, així com ala participació en els òrgans constitucionals i, sobretot, la part que més ens interessa, al reconeixement de la singularitat de Catalunya dins el marc d'un Estat de base plurinacional¹¹².

¹¹⁰ Institut d'Estudis Autonòmics (2003). *Informe sobre la reforma de l'Estatut*: "op. cit". Pàg.18.

¹¹¹ BOPC núm. 366, de 5 de desembre de 2002.

¹¹² Institut d'Estudis Autonòmics (2003). *Informe sobre la reforma de l'Estatut*: "op. cit". Pàgs 19-20.

La Constitució conté un reconeixement implícit de la diversitat existent en el si de l'Estat espanyol, cosa que aflora clarament del seu contingut. Recordar només, per tal de no repetir-nos, què ens diu el Preàmbul (*pobles d'Espanya*), l'article 2 (*nacionalitats i regions*) o fins i tot l'article 3, que reconeix com a patrimoni cultural comú les *diferents llengües* existents a Espanya¹¹³. Per tant, veiem que a la Constitució hi ha elements suficients pel reconeixement del caràcter plurinacional de l'Estat espanyol i per considerar que la seva realitat social és complexa i plural.

Tanmateix, no es pot afirmar que el desplegament constitucional i estatutari fos especialment reconeixedor i potenciador dels elements diferencials i de la singularitat que presenta Catalunya. Casos com la llengua pròpia, la cultura o el dret civil català no són més que exemples del poc desplegament que tingueren, ateses les limitacions de la mateixa norma estatutària, i també per la manca d'una predisposició de l'Estat al reconeixement de la diversitat en el moment d'exercir les seves pròpies competències.

Aquest balanç negatiu s'incrementa encara més quan constatem que l'Estatut no va preveure altres manifestacions que podrien connectar-se amb el principi de singularitat i diversitat, restant per tant obert un camí que hauria permès aprofundir en altres derivacions, com podrien ésser els drets de la ciutadania o els elements de representació i simbologia col·lectiva.

Totes aquestes mancances podrien tenir en l'Estatut un espai de concreció important per la naturalesa i el sentit polític que tenia. L'Estatut, com a norma particular que és per una determinada comunitat, també és el més adequat per remarcar els elements de singularitat en les seves diferents manifestacions. Però també, alhora, és una llei estatal que en el seu fons implica un pacte polític, la qual cosa el fa especialment idoni perquè en ell el propi Estat assumeixi el seu compromís amb la protecció i el respecte de la singularitat que l'Estatut simbolitza¹¹⁴.

¹¹³ Institut d'Estudis Autònomic (2003). *Informe sobre la reforma de l'Estatut*: "op. cit". Pàgs. 37-38.

¹¹⁴ Institut d'Estudis Autònomic (2003). *Informe sobre la reforma de l'Estatut*: "op. cit". Pàg. 39.

1.2 Tramitació

Vistos els motius i l'anàlisi fet, creiem que resulta més que obvi afirmar que la promulgació d'un nou Estatut, actualitzat i contenidor de les demandes del poble català, era la opció més raonable de que disposava Catalunya per a solventar totes aquestes deficiències, i és això el que veurem a continuació.

En les eleccions catalanes del 16 de novembre de 2003, es va formar un Govern catalanista i d'esquerres, compost pel PSC, ERC i Iniciativa per Catalunya Verds-Esquerra Unida i Alternativa (ICV-EUiA), essent investit com a nou President, el 16 de desembre, Pasqual Maragall, líder dels socialistes. Aquest nou executiu impulsà, ja des de bon principi, el procés d'elaboració i aprovació del nou text estatutari, tenint en compte, a més, que en el context d'aleshores, qualsevol altra via, com la reforma constitucional, resultava pràcticament impossible.

L'article 56¹¹⁵ de l'Estatut de 1979 exigia tres requisits per a la reforma del text: la aprovació del Parlament de Catalunya per una majoria de dos terços; l'aprovació de les Corts Generals mitjançant una llei orgànica, és a dir, per majoria absoluta del Congrés dels Diputats, i el referèndum positiu per part dels electors catalans.

El dia 9 de febrer de 2004 es creà la ponència redactora, després d'un llarg procés de redacció, així com el seu posterior pas pel Parlament català, fases que no entrarem a veure, el text fou votat el 30 de setembre de 2005, amb 120 vots a favor i 15 en contra (Partit Popular de Catalunya) aconseguint-se d'aquesta manera els dos terços que exigia l'art 56 de l'Estatut de 1979.¹¹⁶

El segon requisit era el tràmit del debat de la totalitat i la votació sobre l'admissió del projecte al Congrés dels Diputats, que tingué lloc el 30 de març de 2006. La votació del text, (modificat respecte la proposta catalana, cosa que veurem més

¹¹⁵ *Estatut d'Autonomia de Catalunya (1979). (2a.ed.)*. Barcelona: Publicacions del Parlament de Catalunya.

¹¹⁶ Arbós, Xavier. Pàg. 94. Barceló, Mercè. Vintró, Joan. (2008). *Dret Públic de Catalunya*: "op. cit".

endavant) és ratificat pel Congrés, amb 189 vots a favor i 154 en contra i dues abstencions¹¹⁷.

Un cop aprovat al Congrés dels Diputats, va passar al Senat.. El 10 de maig aprovà la proposta amb 128 vots a favor, 125 en contra i 6 abstencions. A partir de llavors es podia considerar aprovat per les Corts Generals el projecte de reforma de l'Estatut¹¹⁸.

1.3 Nació o nacionalitat

El terme *nacionalitat* expressa la idea d'una comunitat en què hi ha una certa identitat històrica, lingüística i cultural, sovint manifestada en un desig col·lectiu d'autogovern. Tal i com hem vist anteriorment, la Constitució preveu l'existència de les mateixes, a les que es refereix el text de forma tàcita. Aquest concepte també el recull l'EAC del 1978, on en el projecte de Sau es parla de *realitat nacional*, expressió que topà amb el Congrés dels Diputats, fent que fou substituïda per *nacionalitat*, tot i l'arrel comuna. Perquè esmentem tot això? Doncs per la simple raó de que la reivindicació d'un reconeixement polític i constitucional de la identitat catalana és precisament per desenvolupar-la¹¹⁹, cosa que s'ha manifestat en diferents normes, com la primera que va aprovar el Parlament de Catalunya sobre la commemoració de l'Onze de Setembre com a diada nacional, suposant l'ús de l'adjectiu *nacional* un sinònim de nació, cosa que no va crear pas cap problema de constitucionalitat.

Per tant, resulta gairebé lògic pensar o entendre que en el projecte es volgués incloure el terme *nació*. La Constitució utilitza de forma matisada i no exclou els termes *nació* i *nacionalitat*. Tots dos tenen el mateix significat originari, però l'existència d'un no ha de significar necessàriament l'eliminació de l'altre. Ambdós impliquen un nivell més elevat de consciència col·lectiva que el mot *regió*¹²⁰, que

¹¹⁷ Arbós, Xavier. Pàg. 108. Barceló, Mercè. Vintró, Joan. (2008) *Dret Públic de Catalunya*: “op. cit”.

¹¹⁸ Arbós, Xavier. Pàgs. 108-109. Barceló, Mercè. Vintró, Joan. (2008) *Dret Públic de Catalunya*: “op. cit”.

¹¹⁹ Vernet, Jaume. “Elements diferencials i identitat Nacional” (2005). Institut d'Estudis Autònoms: Generalitat de Catalunya. *Vint-i-cinc anys d'Estatut d'Autonomia de Catalunya: balanç i perspectives*. Barcelona. ISBN: 84-393-6911-5. Pàg. 368.

¹²⁰ “La diferencia entre nacionalitats i regions no cal centrar-la en el quàntum competencial, sinó en la raó de l'exercici del poder competencial, les unes pel seu caràcter nacional previ a la promulgació del text

només fa referència a certs vincles historicoculturals o econòmics. En aquest cas però, nació i nacionalitat es distingeixen per l'estructuració juridicopolítica diferent que pot tenir cada comunitat nacional. L'una, Espanya, pot esdevenir, i de fet ho és, un Estat sobirà. L'altra, Catalunya, es pot constituir en comunitat autònoma i té dret a l'autonomia. Vist això, només hi ha un subjecte del poder constituent, el poble espanyol, que compta amb una Constitució, al contrari de Catalunya, dotada amb un Estatut d'Autonomia. Amb tot, dins la unitat espanyola es reconeix l'existència de diversitat, traduït aquest fet en forma estatutària per aquelles zones que no comparteixen una uniformitat tradicional ni cultural amb la resta de l'estat. En aquest context constitucional més que ambigu, l'Estatut se situa en un àmbit nacionalitari, dins la subordinació a la Constitució, donat que aquesta admet l'existència de diverses comunitats *nacionals* mentre no qüestionin la nació espanyola. És per això que, en cas de que no es reformi el text constituent, el nou Estatut podria anar fins i tot més enllà en l'acció de subratllar el caràcter nacional de Catalunya, sempre dins dels límits constitucionals.¹²¹

Una de les novetats del projecte d'Estatut aprovat pel Parlament català el 30 de setembre de 2005 era la inclusió, de forma directa, del concepte nació. Ho podíem trobar relatat en el mateix article 1.1: "Catalunya és una nació", i afegia, en l'apartat segon d'aquest mateix article, que exercia el seu autogovern "constituïda com a Comunitat Autònoma d'acord amb la Constitució i el present Estatut". Per tant, podem veure un canvi significatiu respecte el seu antecessor de 1979, on es defineix a Catalunya com a nacionalitat. La redacció d'aquest article primer fou considerada pel Consell Consultiu¹²² de la Generalitat com a conforme amb la Constitució, ja que es creia que la utilització del terme *nació*, inspirada en una concepció polisèmica de nació que incloïa tant una noció cultural com jurídica de l'esmentat terme, en la proposta de l'Estatut, quedava completament desvinculada del sentit en que apareix en la Constitució, on s'associa al concepte clàssic de sobirania.¹²³

constitucional i les altres pel principi de descentralització consagrat a la Constitució". Vernet, Jaume. "Elements diferencials i identitat Nacional" (2005). Institut d'Estudis Autònoms: Generalitat de Catalunya. *Vint-i-cinc anys d'Estatut d'Autonomia de Catalunya: balanç i perspectives*: "op. cit". Pàg. 369.

¹²¹ Institut d'Estudis Autònoms: Generalitat de Catalunya (2005). *Vint-i-cinc anys d'Estatut d'Autonomia de Catalunya: balanç i perspectives*: "op. cit". Pàg. 369-370.

¹²² DCC 269, d'1 de setembre de 2005.

¹²³ Arbós, Xavier. Pàg. 145. Barceló, Mercè i Vintró, Joan. (2008). *Dret Públic de Catalunya*: "op. cit".

1.4 Normativa referendada o no

El pas següent va ser sotmetre el text a referèndum per part del poble de Catalunya. Pel Decret 170/2006, de 18 de maig, el president de la Generalitat va convocar el referèndum per al dia 18 de juny. La posició dels partits davant del referèndum va ser favorable per part de CiU, PSC, ICV-EUiA, i en contra per part d'ERC (es mostrava crítica sobre la poca ambició del text) i del PP. El cens electoral va estar integrat per 5.202.291, amb una participació del 49,41%. Els vots favorables foren d'un 73,90%, en contra un 20,76%, en blanc un 5,34% i nuls un 0,90%. El referèndum, per tant, va donar un resultat afirmatiu, però amb una abstenció molt elevada. Tot i així, destacar el fet de que ens tornem a trobar amb un Estatut referendat pel poble de Catalunya, tal i com ja s'havia donat el 1979.

2. L'Estatut de 2006

2.1 Tramitació i entrada en vigor

Un cop signada (sancionada i promulgada) pel rei, la Llei orgànica de reforma de l'EAC (LO 6/2006, de 19 de juliol) es va publicar al BOE del 20 de juliol de 2006. També es va publicar el mateix dia al DOGC¹²⁴. D'acord amb allò que estableix la disposició derogatòria única, es deroga la Llei orgànica 4/1979, de 18 de desembre, és a dir, l'Estatut anterior. Segons les regles generals les normes entren en vigor 20 dies després de la seva publicació al BOE si no es disposa una altra cosa i per això mateix la LO 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya entrà en vigor el 9 d'agost de 2006¹²⁵.

2.2 Característiques principals del text

Com a característiques generals de l'EAC de 2006 podríem dir que es tracta d'un text d'una extensió notable, amb 223 articles (el de 1979 en tenia només 57) amb una incorporació de noves matèries estructurades en 9 títols; crea també un nou marc de referència competencial, que afectarà la jurisprudència constitucional i el bloc de

¹²⁴ Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya.

¹²⁵ Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2008). *Dret Públic de Catalunya*: "op. cit". Pàg. 147.

constitucionalitat en el qual caldrà integrar el nou text estatutari. A més, condiciona la legislació estatal, perquè preveu la modificació de diverses lleis estatals, unes trenta, de les quals vint són orgàniques, a banda de que cal adaptar tota la legislació anterior¹²⁶.

Per altra banda, volem destacar també que es tracta d'un text amb un redactat força genèric i ambigu, per la qual cosa el seu desenvolupament i grau de concreció haurà d'ésser negociat amb l'Estat central. Finalment, esmentar que com a novetat inclou una llarga llista de drets, que també hauran de ser, posteriorment, objecte de desenvolupament legislatiu¹²⁷.

2.3 Definició de Catalunya: Nacionalitat

L'article 1 EAC defineix Catalunya com a nacionalitat, que: “exerceix el seu autogovern constituïda en comunitat autònoma, d'acord amb la Constitució i amb aquest Estatut, que és la seva norma institucional bàsica.”

En aquest aspecte, veiem com l'Estatut tria la opció de nacionalitat que li brinda l'art 2 de la CE, on “reconeix i garanteix el dret a l'autonomia de nacionalitats i regions”. També veiem com posa èmfasi en el fonament constitucional de l'autonomia. Pel que fa al significat de la paraula *nacionalitat*, la CE no fa referència a quines CCAA podran gaudir d'aquesta denominació, tot i que en un principi es pensava que anava dirigida a Catalunya, el País Basc i Galícia. Amb el temps però, altres CCAA han anat incorporant dita terminologia en els seus reformats Estatuts¹²⁸. De tota manera, cal dir que de la definició com a nacionalitat o com a regió no s'han derivat, fins ara, conseqüències jurídiques. És tracta més aviat d'un concepte amb una forta càrrega simbòlica.

¹²⁶ Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2001). *Dret Públic de Catalunya*: “op. cit”. Pàgs. 114-115.

¹²⁷ Ridao, Joan (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*: “op. cit”. Pàg. 63.

¹²⁸ “D'entrada, de forma directa, el terme *nacionalitat* només encapçalava l'articulat de tres estatuts d'autonomia: el del País Basc, el de Catalunya i el de Galícia (art. 1 dels respectius estatuts). En els demès estatuts d'autonomia apareixia de forma indirecta, tot i que després de les últimes reformes estatutàries també es defineixen com a nacionalitats històriques les CCAA d'Andalusia, les Illes Balears, València i l'Aragó (art.1 dels respectius estatuts). Les Illes Canàries també incorporaren una expressió identitària superior al simple caràcter regional, cosa que no passa, almenys de forma tan clara, en les demès CCAA, amb l'excepció de Navarra, que es qualifica amb la condició de foral.” Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2008). *Dret Públic de Catalunya*: “op. cit”. Pàg. 143.

En referència a la definició de Catalunya, cal que ens fixem en el Preàmbul, on hi resa el següent: “ El Parlament de Catalunya, recollint el sentiment i la voluntat de la ciutadania de Catalunya, ha definit Catalunya com a nació d’una manera àmpliament majoritària. La Constitució espanyola, en l’article segon, reconeix la realitat nacional de Catalunya com a nacionalitat”. Tot i el caràcter jurídic-interpretatiu que té el Preàmbul, aquesta referència a la idea de nació ha estat un dels aspectes que ha generat més polèmica, essent objecte fins i tot de recurs d’inconstitucionalitat, que veurem més endavant. Cal dir però que dita referència a la nacionalitat ja es situa en el seu moment en el Preàmbul per tal de minimitzar determinats efectes adversos.

De la conjunció de l’EAC amb el de la CE podem afirmar, en definitiva, que Catalunya apareix associada a un alt grau de consciència col·lectiva com a poble. Jurídicament, però, segons la interpretació de l’art. 2 CE i de l’art 1.2 CE, de *Nació*, amb majúscules, només n’hi ha una, que és l’espanyola, titular del poder constituent, que és la totalitat del poble espanyol. I per tant, dins d’aquesta unitat estatal, Catalunya gaudeix d’autonomia i no de sobirania, la qual cosa dificulta l’exercici del dret a l’autodeterminació¹²⁹.

Com a novetat, l’Estatut de 2006 també es fonamenta en els drets històrics del poble català, com podem trobar en l’art. 5: “L’autogovern de Catalunya es fonamenta també en els drets històrics del poble català, en les seves institucions seculares i en la tradició jurídica catalana, que aquest Estatut incorpora i actualitza a l’empara de l’article 2 [...]” La intenció de tot això és fomentar una protecció especial de determinades competències considerades molt importants, davant possibles invasions competencials de l’Estat central.

I per altra banda, també s’utilitza els terme *nacionalitat* en l’article 8, referent als símbols i la Diada, que diu el següent: “Catalunya, definida com a nacionalitat em l’article 1, té com a símbols nacionals la bandera, la festa i l’himne”.

¹²⁹ Caminal, Miquel. Requejo, Ferran (2009). *Federalisme i Plurinacionalitat. Teoria i anàlisi de casos*: “op. cit”. Pàg. 484.

CAPÍTOL IV. LA STC 31/2010, DE 28 DE JUNY

1. Antecedents

L'Estatut de 2006 ha estat objecte de set recursos d'inconstitucionalitat. D'una banda, els recursos presentats pel Partit Popular (PP), que analitzarem més endavant, i pel Defensor del Poble¹³⁰, afecten elements vertebradors del text i al concepte de nació/nacionalitat. De l'altra, els presentats per diverses CCAA¹³¹, que afecten bàsicament a aspectes puntuals, com la competència sobre l'aigua i l'Arxiu General de la Corona d'Aragó, i als quals no farem menció.

Ens centrarem però, sobretot, en el recurs instat pels diputats del PP, que es va presentar el 31 de juliol. Per a poder-nos fer una idea de l'íter que prenia el recurs i quina era la seva orientació, destacarem els punts en els que es basa, tot i que només sigui a mode exemplificador¹³²:

- La inclusió del terme “nació” al Preàmbul, ja que consideren que segons la Constitució l'única nació és l'espanyola (apartat que ens interessa, i que desenvoluparem més endavant)
- El tractament que rep la llengua catalana, en establir-se un deure per a tots els qui viuen a Catalunya.
- Una carta de drets i deures diferent per als ciutadans de Catalunya.

¹³⁰ El Defensor del Poble també presentà un recurs d'inconstitucionalitat, que coincideix a grans trets amb els arguments del recurs del PP. Es tracta també d'una impugnació dels elements més significatius del nou Estatut: sobirania, drets històrics, règim dels drets, llengua, competències, nou model judicial a Catalunya, finançament i bilateralitat. A més, entén que l'EAC, en regular les funcions del Síndic de Greuges, ha usurpat una part de les seves funcions, ja que l'article 78.1 afirma que aquesta institució “supervisa amb caràcter exclusiu l'activitat de l'Administració de la Generalitat, la dels organismes públics i privats vinculats o que en depenen [...]”, topant d'aquesta manera amb el que estableix l'article 12 de la Llei orgànica del Defensor del Poble, el qual li atribueix competències supervisores sobre totes les administracions. El recurs del Defensor del Poble va ser fortament criticat per amplis sectors polítics a Catalunya, mentre que el titular de la institució es va escudar en l'afirmació que estava defensant els drets dels ciutadans i que es limitava a exercir la seva funció. (*Recurs d'inconstitucionalitat 8675-2006, interposat pel Defensor del Poble*. BOE núm. 16, 19 de gener de 2011.)

¹³¹ “[...] governs de les Illes Balears, l'Aragó i la Comunitat Valenciana.” Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2008). *Dret Públic de Catalunya*: “op. cit”. Pàg. 116.

¹³² Recurs d'Inconstitucionalitat presentat contra l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. <http://estaticos.elmundo.es/documentos/2006/07/31/recurso.pdf> (20-7-2013).

- La regulació del poder judicial, ja que entén que fractura la unitat d'aquest poder segons la Constitució.
- Una distribució competencial entre Generalitat i Estat, que deixa a l'últim com a residual al Principat.
- El principi de bilateralitat, en les relacions entre Generalitat i Estat.
- Les relacions internacionals pròpies de Catalunya
- El sistema de finançament, que és considerat insolidari.

2. La nació

El problema de constitucionalitat que pot significar el reconeixement de Catalunya com a nació és el d'una possible contradicció amb la Constitució que proclama que l'única nació sobirana és la espanyola¹³³, i el poble espanyol l'únic titular de la sobirania¹³⁴. En el Dictamen 269 d'1 de setembre de 2005, del Consell Consultiu, sobre el projecte d'Estatut, s'admet com a constitucional la referència a Catalunya com a nació, tot remarcant-se que això era constitucionalment possible donada la polisèmia del terme “nació”, i que, en cap cas, suposava l'atribució de sobirania a la nació catalana¹³⁵.

Tanmateix, en el preàmbul es diu: “El Parlament de Catalunya, recollint el sentiment i la voluntat de la ciutadania de Catalunya, ha definit Catalunya com a nació d'una manera àmpliament majoritària. La Constitució espanyola, l'article segon, reconeix la realitat nacional de Catalunya com a nacionalitat”. La forma finalment adoptada en el text estatutari difícilment es pot veure com a contradictòria amb la sobirania de la nació espanyola¹³⁶. No hi ha dubte que el reconeixement nacional de la Constitució no ho és de nació sobirana¹³⁷.

En qualsevol cas, els preàmbuls no tenen valor normatiu, però sí valor interpretatiu. Per aquest valor interpretatiu s'entendria que el Tribunal Constitucional

¹³³ Preàmbul Constitució Espanyola.

¹³⁴ Art. 1.2 CE.

¹³⁵ FJ. II. 1.

¹³⁶ Ferret Jacas, Joaquim. “Nació, símbols i drets històrics”. *Revista d'Estudis Autònomic i Federals*, núm.12. Pàgs. 44-60. 2011

¹³⁷ Elías Méndez, Cristina. “Aproximación a la sentencia del Tribunal Constitucional sobre el estatuto de autonomía de Cataluña: nación, lengua, derechos y competencias”. *Revista General de Derecho Público*, núm: 10. 2010.

aclarís el sentit de *nació* a l'Estatut. El Tribunal accepta que: “ De la nación puede, en efecto, hablarse como una realidad cultural, histórica lingüística, sociológica y hasta religiosa” . Però, remarca que, des d'un punt de vista constitucional, l'única nació lligada a la sobirania és la nació espanyola. És sorprenent que la sentència porti a la part decisòria (“fallo”) la declaració que no tenen eficàcia jurídica interpretativa les referències del preàmbul de l'Estatut a *Catalunya com a nació* i a la *realitat nacional de Catalunya*. El Tribunal Constitucional havia sostingut, fins ara, la impossibilitat d'impugnació autònoma dels preàmbuls o exposicions de motius, i, per tant, també la impossibilitat d'un pronunciament autònom sobre aquests. Es produeix, per tant, un canvi en la jurisprudència constitucional¹³⁸.

L'explicació de la motivació del Tribunal per canviar la seva jurisprudència, donant una importància especial al valor interpretatiu de l'expressió *nació*, la trobem en el mateix text de la sentència. En ella se'ns diu que la independència exigeix reforma constitucional. Certament, no està previst en la Constitució un procés d'independència de parts del territori espanyol. La Constitució es basa en la indissoluble unitat d'Espanya. La prevenció pot semblar supèrflua¹³⁹. Però, a més, és inútil. En molt pocs supòsits la possibilitat d'independitzar-se està prevista en el text constitucional.¹⁴⁰

Amb tot, malgrat la contundència de portar a la part decisòria la negació d'eficàcia jurídica interpretativa del terme *nació*, la sentència no és fàcil de ser interpretada. No significa que el Parlament català hagi definit Catalunya com a nació, igual que tampoc significa que no es pugui tenir en compte el sentit cultural de la

¹³⁸ Arbós, Xavier i Domínguez, Fernando. “Catalunya com a nació i els símbols nacionals”. *Revista Catalana de Dret Públic*. Núm: Especial Sentència. Pàgs. 101-114.

¹³⁹ “[...] cabe, en particular, la defensa de concepciones ideológicas que, basadas en un determinado entendimiento de la realidad social, cultural y política pretendan para una determinada colectividad la condición de comunidad nacional, incluso como principio desde el que procurar la conformación de una voluntad constitucionalmente legitimada para, mediando la oportuna e inexcusable reforma de la Constitución, traducir ese entendimiento en una realidad jurídica. En tanto, sin embargo, ello no ocurra, las normas del Ordenamiento no pueden desconocer ni inducir al equívoco en punto “indisoluble unidad de la Nación española” proclamada en el art. 2 CE, pues en ningún caso pueden reclamar para sí otra legitimidad que la que resulta de la Constitución proclamada por la voluntad de esa Nación, ni pueden, tampoco, al amparo de una polisemia por completo irrelevante en el contexto jurídico-constitucional que para este Tribunal es el único que debe atender, referir el término nación a otro sujeto que no sea el pueblo titular de la soberanía.” STC 31/2010.

¹⁴⁰ Ferret Jacas, Joaquim. “Nació, símbols i drets històrics”: “op. cit”.

paraula “nació”. Sembla que els seus efectes s’han de reduir en que no es pot, en cap cas, entendre la nació catalana com a titular de sobirania.

L’anàlisi que estem duent a terme ens duu, inexorablement, a l’art. 8 de l’EAC, del que ja hem parlat anteriorment. Com a regulador dels símbols de Catalunya, estableix: “Catalunya, definida com a nacionalitat em l’article 1, té com a símbols nacionals la bandera, la festa i l’himne”. El problema consisteix estrictament en qualificar de *nacionals* els símbols. Aquest adjectiu és tot un habitual en la legislació catalana. La sentència ho accepta, i interpreta que els símbols nacionals ho són de la nacionalitat, i no de la nació. El que no s’accepta com a substantiu, s’accepta com a adjectiu, fet que no deixa de ser contradictori.¹⁴¹

D’acord amb la sentència, els símbols de Catalunya no ho són d’una nació sobirana, però s’accepta la qualificació de nacionals, com símbols que són d’una nacionalitat. Com ja hem dit, no s’entén per què el substantiu nació no pot ser emprat en els múltiples significats de la seva polisèmia i, en canvi, sí que ho pot ser l’adjectiu “nacional”. Per això, creiem que la solució adoptada pel Tribunal Constitucional afecta més a l’àmbit lingüístic que al jurídic¹⁴².

3. Motivacions del TC

Per tant doncs, veiem com es pretén desvincular el preàmbul de la resta de l’articulat. A més però, hi ha una referència a la *realitat nacional*. I aquí es on trobem una altra reacció sense precedents del TC: “Carecen de eficacia jurídica interpretativa las referencias del Preámbulo del Estatuto de Catalunya a *Cataluña como nación* y a la *realidad nacional de Cataluña*”. Aquest tipus de declaració resulta sorprenent. Les

¹⁴¹ “La referencia del art.8 EAC a los símbolos nacionales de Cataluña podría inducir a esa indebida confusión si pretendieran extraerse de la mención del preámbulo a determinada declaración del Parlamento de Cataluña sobre la nación catalana unas consecuencias jurídico-constitucionales contradictorias con el sentido preciso del art. 2 CE en punto a la sola y exclusiva relevancia constitucional de la Nación española. Sin embargo, cabe interpretar, de acuerdo con la Constitución, que con la clasificación de “nacionales” de los símbolos de Cataluña se predica únicamente su condición de símbolos de una nacionalidad constituida como Comunidad Autónoma en ejercicio del derecho que reconoce y garantiza el art. 2 CE pues así expresamente se proclama en el art. 1 EAC y se reitera en el art. 8 EAC. Se trata, en suma, de los símbolos propios de una nacionalidad, sin pretensión, por ello, de competencia o contradicción con los símbolos de la Nación española.” STC 31/2010.

¹⁴² Ferret Jacas, Joaquim. “Nació, símbols i drets històrics”: “op. cit”. Pàgs. 44-60.

pròpies de les sentències interpretatives admeten sempre, per als preceptes que analitzen, un significat possible i vàlid, bé sigui assenyalant el que seria constitucional o indicant el que no ho seria. No és així en aquest cas, on, de manera absoluta, es nega eficàcia jurídica interpretativa a algunes expressions.

Per exemplificar un xic més com en pot arribar de ser d'enrevessat l'enteniment absolut d'aquesta declaració, recordarem el preàmbul de l'actual Estatut d'Andalusia, que, curiosament, no fou impugnat pel Partit Popular: “El Manifiesto andalucista de Córdoba describió a Andalucía como realidad nacional en 1919, cuyo espíritu los andaluces encauzaron plenamente a través del proceso de autogobierno recogido en nuestra Carta Magna. En 1978 los andaluces dieron un amplio respaldo al consenso constitucional. Hoy, la Constitución, en su artículo 2, reconoce a Andalucía como una nacionalidad en el marco de la unidad indisoluble de la nación española”. La *realidad nacional* d'Andalusia no ha estat objecte de recurs, a diferència de *la realidad nacional de Cataluña*. Per tant, al no ser declarada inconstitucional, sembla doncs que no li siguin d'aplicació allò que considera el Tribunal en el fonament jurídic 2. Allà fa referència als efectes de la declaració d'inconstitucionalitat, i al valor de cosa jutjada de les sentències. Sembla doncs que aquests efectes derivats de la sentència sobre l'Estatut mai arribaran a tocar la “realitat nacional” d'Andalusia, cosa lògica si es té en compte el caràcter dels Preàmbuls, fins ara...¹⁴³

El propi Tribunal, en el fonament jurídic 7, ens recorda, curiosament mitjançant jurisprudència pròpia, que els preàmbuls no tenen valor normatiu¹⁴⁴, així com no poden ser objecte d'un recurs directe¹⁴⁵. Aquest, d'acord amb tota aquesta jurisprudència, hauria d'haver-se negat a admetre a tràmit el recurs en allò relatiu al preàmbul de l'Estatut. Amb tot, i contra tot pronòstic, allò que no pot ésser objecte de recurs, sí que ho pot ser d'una declaració del Tribunal.¹⁴⁶

¹⁴³ Arbós, Xavier i Domínguez, Fernando. “Catalunya com a nació i els símbols nacionals”: “op. cit”. pàgs. 101-114.

¹⁴⁴ STC 36/1986, FJ 12.

¹⁴⁵ STC 36/1981, FJ 7; 150/1990, FJ 2; 212/1996, FJ 15; i 173/1998, FJ 4.

¹⁴⁶ El TC justifica dit canvi en el FJ 7: “[...] carencia de valor normativo no equivale a carencia de valor jurídico, del mismo modo que la imposibilidad de erigirse en objeto directo de un recurso de inconstitucionalidad no supone que los preámbulos sean inaccesibles a un pronunciamiento de nuestra jurisdicción en tanto que posible objeto accesorio de un proceso referido principalmente a una disposición normativa”.

Per tant, veiem com es posa seriosament en dubte l'existència, real, d'una capacitat expressament atribuïda al Tribunal per a que entri a determinar l'eficàcia interpretativa d'un preàmbul. No aporta, tampoc, cap precedent o precepte creïble per a fonamentar-ho. L'única explicació plausible que li podem trobar és que té ganes de fer-ho, encara que això suposi una clara expansió de les seves facultats, sense respectar els principis d'autolimitació i de deferència al legislador que haurien de presidir les seves actuacions. Entra en consideracions de teoria general, i ens diu (FJ 7) que els preàmbuls tenen valor jurídic d'*interpretación cualificada*. I no només no ens explica el significat (ens diu que és *evidente*, potser per estalviar-se la justificació), sinó que a més atribueix al legislador aquesta interpretació qualificada.¹⁴⁷

Veiem doncs, com el Tribunal s'ho fa venir bé per tal d'aconseguir deixar sense efecte jurídic les expressions *Catalunya com a nació* i *la realitat nacional de Catalunya*. Primer, ens diu que els preàmbuls no tenen valor normatiu, i que per tant no poden ser objecte d'impugnació. Després, manifesta que allò que no pot ser objecte d'impugnació per part dels recurrents pot ser, curiosament, objecte de declaració pel Tribunal. I, finalment, se'ns diu que els preàmbuls dels estatuts contenen *interpretació qualificada*, i que per això decideix que les expressions que hem citat anteriorment no gaudeixin de valor jurídic interpretatiu¹⁴⁸.

En referència a la distinció concreta que es fa del terme *nació*, que és el que realment ens interessa, veiem com el Tribunal fa una interpretació que no té en compte allò que afirma l'article 2 de la Constitució, perquè obvia que les nacionalitats poden integrar la Nació. És en aquest article on es vol posar de relleu el fet de que existeix la coexistència entre la Nació espanyola i les nacionalitats, i que aquesta mateixa combinació és la que modula la pròpia Nació espanyola. S'eliminen, per tant, tots aquells atributs excloents i exclusius inherents al concepte *nació*. Per això, durant la redacció de la Carta Magna, ja es parlava d'Espanya com a *Nació de nacions*, expressió molt emprada per gran part de la Congrés en aquella època.

¹⁴⁷ Arbós, Xavier i Domínguez, Fernando. "Catalunya com a nació i els símbols nacionals": "op. cit". pàgs. 101-114.

¹⁴⁸ Elías Méndez, Cristina. "Aproximación a la sentencia del Tribunal Constitucional sobre el estatuto de autonomía de Cataluña: nación, lengua, derechos y competencias": "op. cit".

Quedava clar doncs, que el concepte de *nacionalitat* no tenia un lligam amb la sobirania ni el poder constituent, sinó que fa referència, no de forma exclusiva però, a un concepte cultural de nació. El concepte *Nació*, amb majúscula, s'empra doncs per a fer referència a temes de sobirania, i aquesta és la *Nació* espanyola. Però això no ho discutia ni ho posava en dubte en cap moment l'Estatut.

4. Crítiques i vots particulars

Ens sembla interessant també, a mode de curiositat molt exemplificadora, dedicar un moment a veure una de les crítiques mes repetides que se li dedicaren a la sentència, sobre el nombre de vegades que cita l'expressió *indissoluble unitat de la Nació espanyola*, recollit en l'article 2 de la CE. Al Senat, el *Grupo Progresistas y Socialistas Independientes* va presentar una esmena a l'article 2 CE que es centrava en el fet que: “hay que huir de reiteraciones, cuya presencia en el texto puede interpretarse no como ratificación de lo ya afirmado, sino como inseguridad sobre la realidad de la tesis que se repite”. Aquesta esmena doncs ressalta la idea que la repetició sistemàtica dels adjectius *indissoluble*, *indivisible* i *comú* per a una idea repetida en termes semblants com a *Nació* i *Pàtria*, als que posteriorment s'afegeix *unitat*, demostra una por i una preocupació enfront el terme *nacionalitat* que, en cert sentit, contradiu la idea defensada per alguns que la *nació espanyola* sigui quelcom natural i indiscutible, qual cal reiterar-ho tants cops. Això ens recorda la vella dita jurídica del “Excusatio non petita, accusatio manifesta”. O, en tot cas, tal i com diu el refrany castellà: “Dime de lo que presumes, y te diré de lo que careces”.¹⁴⁹

En vista al tema que ens atén, molts acadèmics han criticat l'artificialitat d'una distinció pura entre diferents conceptes de nació, tot i que el Tribunal sembla que vol deixar ben clar que, a nivell jurídic-constitucional¹⁵⁰, no existeix cap mena de controvèrsia sobre l'ús del concepte “nació”. No s'entén però la seguretat amb que s'afirma, donats els vots particulars que emeteren els magistrats. En concret, i sense aprofundir en el tema, el vot particular del magistrat Conde Martín de Hijas opina que la

¹⁴⁹ Arbós, Xavier i Domínguez, Fernando. “Catalunya com a nació i els símbols nacionals”: “op. cit”. pàgs. 101-114.

¹⁵⁰ Tur Ausina, Rosario i Álvarez Conde, Enrique (2010). *Las consecuencias jurídicas de la Sentencia 31/2010, de 28 de Junio, del Tribunal Constitucional sobre el Estatuto de Cataluña. La Sentencia de la perfecta libertad* (1ª. Ed.) Pamplona: Editorial Aranzadi. ISBN: 978-84-9903-724-0. Pàg.145.

consideració de Catalunya com a nació és contradictori amb el concepte que emet l'art. 2 CE; el del magistrat Delgado Barrio defensa el model d'una sola Nació, l'espanyola; el del magistrat Gay Montalvo parla del caràcter obert dels conceptes constitucionals, en contra del nacionalisme exacerbant amb que s'ha defensat el terme *nació*; menció a part cal per al vot del magistrat Rodríguez Arribas, que defensa que el fet de que es reconeguéssin l'existència d'altres nacions portaria a un procés que “*el Tribunal Constitucional no podía permitir que se iniciara*”.

Amb tot, cal dir que la Constitució no defineix en cap moment el concepte de *nacionalitat*, ni el distingeix del concepte de *regió*. La STC 31/2010 a més, perd una oportunitat magnífica per aclarir-ho. No s'explica què és una nacionalitat, ni com aquesta integració afecta al concepte de *nació*. Els vots particulars dels magistrats tampoc aclareixen res. El magistrat Conde Martín de Hijas en el seu vot particular considera que nació i nacionalitat són categories conceptuais diferents, i dóna a entendre que no comparteixen els mateixos atributs. No defineix, però, què és una nacionalitat, tot i que considera que la llengua és “*es uno de los elementos implícitamente considerados en el art. 2 CE de diferenciación entre nacionalidades y regiones*”.¹⁵¹

El magistrat Gay Montalvo, per la seva banda, parla de les nacionalitats com a entitats polítiques, però no les distingeix de les regions. La manera d'entendre que l'ús de substantiu *nació* i de l'adjectiu *nacional* amb relació a Catalunya eren plenament constitucionals passava, d'una banda, per adoptar una concepció no dogmàtica del concepte *nació* i per omplir de contingut el concepte de *nacionalitat*, i de l'altra, per llegir ambdós preceptes de forma integrada. La STC 31/2010 no ha fet ni una cosa ni l'altra.¹⁵²

Tot i el que hem exposat fins al moment, també creiem necessari reflectir els arguments esgrimits pels defensors del contingut de la sentència, i quines raons donen per a fer-ho. I per començar, a mode d'introducció, que millor que l'opinió de Francesc de Carreras sobre la motivació de la reforma estatutària: “[...] la reforma del Estatuto era

¹⁵¹ Álvarez Conde, Enrique i Rosado Villaverde, Rosario; Sanjuán Andrés, Fco. Javier (2011). *Estudios sobre la Sentencia 31/2010, de 28 de junio, del Tribunal Constitucional sobre el Estatuto de Autonomía de Cataluña. (la. Ed.)* Madrid: Instituto de Derecho Público, Universidad Rey Juan Carlos. ISBN: 978-84-608-1180-0. Pàg. 97.

¹⁵² Arbós, Xavier i Domínguez, Fernando. “Catalunya com a nació i els símbols nacionals”: “op. cit”. Pàgs. 101-114.

innecesaria y solo se emprendió por razones tácticas y electorales de los partidos, bastante al margen de los deseos mostrados por los ciudadanos catalanes”¹⁵³. Afegir de pas també que, en unes Jornades del PSOE celebrades 2005, en les que es debatí el text, Jose María Benegas ja reflectí el que seria el *quid* de la qüestió, el verdader temor de tots aquells contraris al text estatutari: “Cuál es el problema de un nacionalismo reivindicativo progresivo si hacemos la concesión de la denominación nación? Que hoy se sentirán nación, pero mañana planterarán que toda nación, por su propia naturaleza, requiere un Estado”¹⁵⁴.

Partint d’això doncs, veiem com el principal cavall de batalla dels detractors del text, i en el que ens centrarem per ser el *leitmotiv* del nostre treball, seria el concepte de *nació*, part fonamental del preàmbul. Per a molts, el fet de que es defineixi Catalunya com a *nació* trenca els límits constitucionals¹⁵⁵ i, en conseqüència, posa en perill, segons ells, allò que tants cops repeteix la CE, la *unidad de España*.

A mode de conclusions, i ja per finalitzar aquest capítol, ressaltar el fet que es considerà que la denominació com a *nació* és només una argúcia del nacionalisme català (que de pas, i segons això, nega, amb la pròpia definició, l’existència d’una nació espanyola) que pretén d’aquesta manera, posar les bases del dret de l’autodeterminació¹⁵⁶. Se’ns diu doncs que el fet de que Catalunya es defineixi com a *nació*, serveix només per a qüestionar la posició superior de la CE en la piràmide normativa, és a dir, el que es pretén es posar l’Estatut en un pla d’igualtat respecte la CE¹⁵⁷. Per tant, veiem doncs com s’obvia totalment el fet de que l’Estatut, en l’article 1, se sotmeti expressament a la CE, així com ressalti el fet de que Catalunya s’institueix com a Comunitat Autònoma dins de l’Estat espanyol, tot reconeixent de fet la plena

¹⁵³ Carreras Serra, Francesc. “El proyecto del nuevo estatuto de Cataluña”. *Modelo de Estado y reforma de los Estatutos*. València: Corts Valencianes (2007).

¹⁵⁴ Ed Pablo Iglesias (2006) (pàg 311).

¹⁵⁵ “Si Cataluña es una nación, hay que reconocer sus símbolos nacionales, si se reconocen los símbolos nacionales, hay que aceptar la soberanía del pueblo catalán [...] si se blindan las competencias de la Generalidad, hay que asumir que la Constitución ya no es la primera norma en Cataluña; y si la Constitución ya no rige en ese territorio, hay que reconocer también como válidos unos órganos propios, diferenciados de los españoles [...] En otras palabras, la independencia está ya al alcance de los nacionalistas catalanes, que en su puridad no representan, en su versión radical, ni la mitad de la población” De Esteban, Jorge. “Una sola Nación: España”. *El Mundo*, 11 de enero de 2010.

¹⁵⁶ Alzaga Villaamil, Óscar (2011). “La nación en los preámbulos de las leyes superiores. El estatut de 2006 y la STC 30/2010”: “op. cit”. (pàgs. 131-176).

¹⁵⁷ Núñez Rivero, Cayetano (2012). “El concepto de nación en la Constitución española. Límites de sus proclamaciones en los estatutos autonómicos”. *La Ley*. Núm: 7974. (pàgs.1-7).

existència de la Nació espanyola com a únic subjecte de significat jurídic, basat en la idea de *nació de nacions*, tot i que, com podem veure, la pluralitat de la *Nació* no és un concepte massa conegut pels defensors de la sentència, que prefereixen parlar d'una imminent independència de Catalunya a través de l'Estatut¹⁵⁸, o que, en tot cas (opinió sostinguda per ben pocs, tot sigui dit) les aspiracions sobiranistes catalanes haurien de ser resoltes en el sí d'una reforma del text constitucional.¹⁵⁹

També es defensa el fet de que per no tenir valor normatiu, no vol dir que els preàmbuls no tinguin valor jurídic, ni que siguin inaccessibles als pronunciaments de la jurisdicció estatal, basat això en la STC 36/1981¹⁶⁰, entenent doncs que si certs preceptes recollits en un preàmbul son constitucionalment inadmissibles, el Tribunal els haurà de privar del valor jurídic característic, es a dir, de la seva interpretació qualificada, però sense declaració expressa d'inconstitucionalitat. És a dir, el preàmbul pot tenir valor o no, depenent de si al Tribunal li interessa pronunciar-se sobre el precepte en qüestió o no. Com ja dèiem abans, s'ho fa venir molt bé per tal d'atacar a la línia de flotació del preàmbul¹⁶¹.

Per tant doncs, veiem com els defensors d'allò que declara la sentència estan d'acord en la no extralimitació del Tribunal en les seves funcions. Ho fan basant-se en l'art. 27.1 de la LOTC, que ens diu el següent: “mediante los procedimientos de declaración de inconstitucionalidad (ha de garantizar) la primacia de la Constitución y enjuiciar la conformidad o disconformidad con ella de las leyes, disposiciones o actos impugnados”. Defensen doncs, que el Tribunal s'ha limitat a fer el que diu aquest article, tot d'una manera “precisa y nada agresiva”.¹⁶²

¹⁵⁸ “Para Tierno Galván, la inclusión del término *nacionalidad* en el artículo 2 se trataba de la contrapartida exigida por los nacionalismos periféricos para el abandono de sus pretensiones separatistas, soberanistas y autodeterministas”. Tajadura Tejada, Javier. “El pronunciamiento del Tribunal Constitucional sobre el preámbulo del estatuto de autonomía de Cataluña: nación, realidad nacional y derechos históricos”: “op. cit”. (pàgs. 423-427) (2011).

¹⁵⁹ Núñez Rivero, Cayetano. “El concepto de nación en la Constitución española. Límites de sus proclamaciones en los estatutos autonómicos”. *La Ley*. Núm: 7974. (pàgs. 1-7) (2012).

¹⁶⁰ Tur Ausina, Rosario; Álvarez Conde, Enrique (2010). *Las consecuencias jurídicas de la Sentencia 31/2010, de 28 de Junio, del Tribunal Constitucional sobre el Estatuto de Cataluña. La Sentencia de la perfecta libertad* (1ª. Ed.) Pamplona: Editorial Aranzadi. ISBN: 978-84-9903-724-0 (pàg.149).

¹⁶¹ Arbós, Xavier i Domínguez, Fernando. “Catalunya com a nació i els símbols nacionals”. *Revista Catalana de Dret Públic*. Núm: Especial Sentència (pàgs. 101-114) (2010).

¹⁶² Alzaga Villaamil, Óscar. “La nación en los preámbulos de las leyes superiores”. El estatut de 2006 y la STC 30/2010. *Teoría y Realidad Constitucional*. Núm: 27 (pàg. 165) (2011).

I, com no podia ésser d'una altra manera, i tal i com hem dit anteriorment, es considera, igual que ho fa la sentència en el seu FJ 12, que quan l'article 8 de l'EAC parla de símbols *nacionals*¹⁶³, ho fa dintre d'un context previst per la Constitució, com a comunitat que es defineix com a nacionalitat, dins de la ja més que mencionada *indisoluble unidad de España*. Diem això, perquè a l'hora de parlar del preàmbul, es té molt clar que la paraula *nació*, llavors, perd tota eficàcia jurídica interpretativa, donat que en aquest context, el terme *nació* no té cap altre sentit que el jurídico-constitucional, i que l'al·legada polisèmia del terme, a part de ser una característica molt comú en la majoria de termes, només crearia inseguretat jurídica¹⁶⁴. I fins i tot trobem qui, com el professor Jorge De Esteban, que afirmen que el fet de declarar-se els termes anteriorment citats com a “carents d'eficàcia jurídica interpretativa” no és més que un *brindis al sol*, ja que, segons la seva opinió, s'haurien hagut de declarar inconstitucionals¹⁶⁵, ja que com a *quintaessencia* que són del text estatutari, la definició de Catalunya com a nació ja de per si és contrària a la Constitució.¹⁶⁶

Menció a part, ja per acabar, mereix el professor basc Alberto López Basaguren, que obre una via diferent a totes les opinions vistes fins ara. Ens diu: “El TC ha adoptado una interpretación que me parece insatisfactoria, por su rigidez, y, sobre todo, por su incapacidad de adaptarse a la evolución que el concepto de nación, vinculado a las minorías nacionales, ha conocido en los últimos decenios en Europa, o en Canadá”¹⁶⁷. López Basaguren critica l'estretesa de mires amb la que el Tribunal ha analitzat el concepte *nació*, centrant-se només en la seva connotació de sobirania. Critica també l'ambigüïtat amb la que s'ha tractat l'article 8, sobre els símbols, ressaltant la diferent qualificació que se'n ha fet. Parla doncs de que en l'actualitat, la protecció de les minories nacionals es un element essencial de l'ordre europeu (dret interregional), i que

¹⁶³ Com a curiositat, Óscar Alzaga explica l'existència de l'adjectiu *nacional* davant de la bandera, l'himne, o fins i tot orquestres o museus com a “supuestos de construcción de mitos que van configurando una determinada mitología”. Alzaga Villaamil, Óscar. “La nación en los preámbulos de las leyes superiores. El estatut de 2006 y la STC 30/2010”: (pàgs. 131-176).

¹⁶⁴ Alzaga Villaamil, Óscar. “La nación en los preámbulos de las leyes superiores. El estatut de 2006 y la STC 30/2010”: “op. cit”. (pàg. 168).

¹⁶⁵ “Una vez más, se constata en este punto que el Tribunal [...] efectúa una interpretación para evitar claramente una declaración de inconstitucional”. Tur Ausina, Rosario; Álvarez Conde, Enrique (2010). *Las consecuencias jurídicas de la Sentencia 31/2010, de 28 de Junio, del Tribunal Constitucional sobre el Estatuto de Cataluña. La Sentencia de la perfecta libertad*: “op. cit”. (pàg.154)

¹⁶⁶ De Esteban, Jorge (2010). “Reflexiones en torno al voto particular de Javier Delgado”. *EL CRONISTA del Estado Social y Democrático de Derecho*. Núm: 15.

¹⁶⁷ López Basaguren, Alberto. “Nación y lengua en el estatuto de autonomía de Cataluña. Consideraciones sobre la STC 31/2010”: “op. cit”.

el concepte actual de nació dista molt del estretament lligat amb el de sobirania o autodeterminació.¹⁶⁸ Posa com exemple més recent la Declaració (que no sentència, perquè es tractava d'una consulta i no d'una controvèrsia) del Tribunal Suprem del Canadà, de 20 d'agost de 1998, que, davant la pregunta sobre una possible secessió unilateral del Quebec (és a dir, l'exercici del dret a l'autodeterminació, però en clau unilateral i secessionista) negava que la Constitució del Canadà (i per analogia, tampoc l'espanyola) l'emparés o la permetés, però tot seguit afegia que la voluntat política de secessió d'un territori no està exempta de valor jurídic i comporta, un cop expressada en referèndum (tot i tampoc existir aquesta competència) d'una manera clara responnent a una pregunta clara, l'obligació recíproca de dur a terme els canvis constitucionals, de forma pactada, que responguin a l'esmentat desig o voluntat política i popular¹⁶⁹.

Finalment, conclou ressaltant la idea de que la pressió a la que foren sotmesos els membres del Tribunal, per part de certs sectors i mitjans de comunicació, canalitzadors del rebuig que generava la reforma del text estatutari, feu que el TC no afrontés la decisió en les millors condicions¹⁷⁰. Contrasta aquesta opinió, i amb això acabem, amb la que defensa la idea de que els magistrats feren tot el possible per assegurar la seva imparcialitat, que resistiren davant d'atacs de polítics (pressuposem que es refereix als partits catalans) que posaven en dubte la seva "designació política" i que així només tractaven de desvirtuar tant el Tribunal com la sentència. Defensen doncs la inexistència de magistrats "conservadors i progressistes", rebutent-ho amb la idea de que, com a éssers humans que són, tenen una visió pròpia del món, uns valors, i que això fa gairebé impossible la seva total independència¹⁷¹. Resulta curiós doncs, que tot i tenir cadascú una visió particular de la vida, hi hagués tan poques discrepàncies a l'hora de rebatre el preàmbul.

¹⁶⁸ "La minoría nacional ha sufrido una profunda transformación, que la deja radicalmente alejada de la vieja idea del *principio de las nacionalidades*; o de la vinculación de la idea de sujeto de la soberanía y, por tanto, de la vinculación entre minoría nacional y derecho a constituirse en Estado o, si se quiere, del derecho de autodeterminación". López Basaguren, Alberto. "Nación y lengua en el estatuto de autonomía de Cataluña. Consideraciones sobre la STC 31/2010" *op. cit.*

¹⁶⁹ Marsal, Marc. "Recensió jurisprudencial sobre la reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Comentari jurisprudencial". *Revista Catalana de Dret Públic*. Núm 31. (pàg 206) (2005).

¹⁷⁰ López Basaguren, Alberto. "Nación y lengua en el estatuto de autonomía de Cataluña. Consideraciones sobre la STC 31/2010". *Revista General de Derecho Constitucional*. Núm: 13. (2011).

¹⁷¹ Alzaga Villaamil, Óscar. "La nación en los preámbulos de las leyes superiores. El estatut de 2006 y la STC 30/2010": *op. cit.* (pàg. 173).

CONCLUSIONS

Un cop arribats a aquest punt, es poden extreure diverses conclusions sobre el que hem vist fins ara. En tot cas, resultarà una tasca complexa, donat que els elements que hi han intervingut, així com totes les valoracions possibles, no són visibles des d'un únic punt de vista ni enfoc, i per tant, poden variar segons qui les interpreti.

PRIMERA. En el primer capítol, **referent a la I República**, queda clar com la proposta federal majoritària entre els nacionalistes catalans acaba resultant inviable, tot i que no podem veure les aspiracions nacionals reflectides en cap mena de text encaminat a reglar l'autogovern, donat que la República federal feu aigües ben prompte. Amb tot, la divisió territorial federal igualava a un mateix nivell tots els territoris, obviant qualsevol distinció identitària, ja fos cultural, lingüística o política, cosa que ens fa pensar **que en cap cas s'hauria admès una diferenciació de Catalunya respecte els altres estats de la federació.**

SEGONA. Posteriorment, analitzem en primer lloc el projecte del primer Estatut d'Autonomia de Catalunya, el de Núria. En ell ja se'ns parla d'*Estat autònom* que vol que s'integri a l'estat juntament amb la resta de pobles d'Espanya. La idea resulta clarament federalista. Es defineix Catalunya d'aquesta manera, tot subratllant la seva singularitat, però alhora es deixa ben clar que, **en el lliure exercici del dret a l'autodeterminació del que gaudeix el poble català, aquest, s'ha decantat per constituïr-se en estat autònom**, dintre d'una federació amb els altres pobles que configuren l'Estat espanyol. Desgraciadament, **la nova Constitució republicana no deixa marge per a tals aspiracions: s'ignora per complert la opció federal**, i només es permet el fet de que es creïn regions, els territoris que, òbviament, ho desitgin. Però res de pobles, ni d'estats autònoms. Veiem doncs com altre cop s'ignora per complet la singularitat no només catalana, sinó també la basca o la gallega. Posteriorment, en el debat a les Corts Generals, s'exemplificaren les diverses postures respecte l'EAC, des de les crítiques mes furibundes que l'acusaven de posar en perill la unitat d'Espanya, fins a qui, com Azaña, defensaven que el problema català era quelcom que s'havia de resoldre. Tot i així, tot i la seva aprovació, es retalla de forma dràstica, passant a ser d'*estat autònom* a simplement *regió autònoma*, veient-se així clarament frustrades les

aspiracions catalanes, eliminades per un govern temorós de la dreta més reaccionaria, i que veié en el text quelcom massa innovador. Aquí doncs veiem com, ja en la primera legislació d'autogovern de la que gaudeix el Principat, es topa amb un estat que, tot i ésser governat per unes esqueres suposadament dialogants, retalla aspiracions i frena qualsevol mena de distinció nacional o identitària pròpia. Per primer cop, se superposa la unitat d'Espanya i la seva idea de nació-estat, per damunt de qualsevol voluntat política. **Queda doncs sense resoldre el problema català**, així com el reconeixement de l'existència de pobles diferenciats en el si de l'Estat.

TERCERA. Després del malaurat pas per la Guerra Civil i la posterior dictadura del general Franco, estudiem en el tercer capítol els textos sorgits de la Transició. El primer, la Constitució de 1978: Tot i haver-se restituit la Generalitat l'any anterior, i estar tothom (o gairebé tothom) d'acord en que Catalunya havia de disposar d'autogovern, el text constitucional, pressionat per una banda per sectors encara franquistes, i de l'altra per sectors nacionalistes i demòcrates molt reivindicatius, acabà instaurant l'estat de les autonomies. Una mena d'híbrid entre un estat central i un de federal, on es reconeix l'existència de nacionalitats (i regions), al mateix temps que es proclama la *indisoluble unidad de la patria*. Aquests malabarismes fets únicament per sortir del pas, acabaren per ésser definitius, i altre cop **s'acabà convertint la reivindicació d'uns en model territorial per als demès, tot generalitzant-se el model territorial**. Greu error si tenim en compte que es torna a ignorar d'aquesta forma el fet diferencial català, i es dota d'autonomia a territoris que ni la volien, ni la necessitaven.

En el cas de l'Estatut de 1978, les frustracions es repetiren altre cop. El text original, el projecte de Sau, es mostrava molt proper al de Núria en quant a aspiracions, i parlava de Catalunya com una realitat nacional que es constituïa en comunitat autònoma. És a dir, altre cop es destaca el caràcter de nació, i altre cop, seguint pràcticament els mateixos passos que el 1932, es deixa ben clara la intenció també de respectar els límits constitucionals establerts. Fou diferent la resposta del Congrés, respecte la de les Corts del 1932? Havia influït en algun aspecte el fet del retorn de la democràcia, o una mínima voluntat de millorar la mateixa respecte la IIa República? O senzillament, existia alguna intenció de resoldre, almenys a mig-llarg termini, la qüestió del reconeixement de l'existència de diferents nacionalitats i pobles dins l'Estat, allò que Azaña anomenà el *problema catalán*? Doncs no. **La història, malauradament, es**

repetí per segona vegada. Es substituï *realitat nacional* per *nacionalitat*, i s'eliminà qualsevol punt on hi hagués una mínima ombra d'atorgament de sobirania al poble català. Tot, per la por que suposava definir Catalunya com una nació. Perquè, segons amplis sectors de la política espanyola (poques diferències existiren entre esquerres i dretes, amb algunes excepcions), això posava en perill la idea de la nació única i indivisible, la espanyola.

QUARTA. Ja situats en el capítol quart, en aquest hem aprofundit en el projecte i futur Estatut del 2005. La transformació de la societat catalana desembocà, de forma natural i lògica, en un desig de millora i aprofundiment de l'autogovern, cosa que es traduï en el projecte del 2005. **En ell es feia un pas més endavant, i es passa a definir Catalunya com a nació.** Nació però, que es constitueix en CA. Per tercer cop, es comença de la mateixa manera. **Es reivindica un estatus propi i diferenciats, sempre però dins del marc establert per la Constitució.** També se'n parla al Preàmbul, tot fent-se referència alhora als drets històrics dels ciutadans de Catalunya. **I per tercera vegada,** com ja es podia esperar amb dramàtica seguretat, **es torna a eliminar el concepte de nació de l'articulat, substituint-se pel de nacionalitat,** entre altres canvis. Resultaria repetitiu esmentar de nou el fet de que absolutament res havia canviat. Res. Ni un sol avenç des de 1978. De *nacionalitat* a *nacionalitat*. Altre cop, la por de la ruptura d'Espanya i del seu concepte de Nació imperant en tot moment. Torna a quedar clar que l'article 2 CE no té cap mena de funcionalitat, igual que els "pobles d'Espanya" als que fa referència el preàmbul constitucional. Per tercera vegada, en un carreró sense sortida, tot mirant enrere i veient que en 75 anys no s'ha avançat quasi gens.

CINQUENA. Encara que sembli estrany però, el camí de l'Estatut per les institucions estatals no acabà en el Congrés i el Senat. El recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Partit Popular el dugué al Tribunal Constitucional. I la sentència i el seu contingut és el que hem analitzat en el cinquè capítol. El recurs en qüestió impugnà diversos articles, però, com és lògic, la conclusió extreta la basarem sobretot en la inclusió del concepte *nació* en el Preàmbul.

Es defineix Catalunya com a nació i realitat nacional. I el Tribunal, trencant amb tota la seva pròpia jurisprudència anterior, i entrant a valorar quelcom que no

és de la seva competència (el Preàmbul manca d'eficàcia jurídica) **elimina, sense més, ambdós conceptes, al·legant, de forma resumida, que de nació existent només n'hi ha una, la espanyola, que només hi ha un poble sobirà, l'espanyol**, i que el fet de que s'hagin utilitzat aquests adjectius no són més que argúcies per tal d'assolir, en un futur, el dret a l'autodeterminació. És a dir, sense cap mena de respecte pels seus propis límits, i fent una valoració totalment política, el Tribunal, suposadament imparcial, es posiciona en contra de l'existència de diferents nacions dins l'espanyola. Altre cop, l'article 2 CE demostra que no té cap incidència sobre el model aplicat. No obstant, no entren a valorar l'article 8 EAC, on es parla de símbols *nacionals* de Catalunya. És a dir, s'accepta que es parli de *nacionalitat*, però no de *nació*. Sembla doncs una qüestió més lingüística que jurídica. Tampoc entren a valorar altres estatuts, com l'andalús, que fan servir termes pràcticament idèntics per parlar de la seva terra. Alguns ho atribuiran a la falta d'impugnació del mateix per part d'algun partit, que és cert, però nosaltres preferim qualificar-ho de falta de voluntat política. Política, que no jurídica.

Què ens deixa tot això? **Una única conclusió final: Catalunya no és pas una nació. Com a molt, una nacionalitat amb símbols nacionals.** Es permet adjectivar els símbols catalans com a *nacionals*, però a l'hora d'adjectivar la pròpia Catalunya, no es permet que es defineixi com a *nació*. Pot resultar força incomprensible, però és així. S'utilitza l'adjectiu sense el nom. Es tenen qualitats de nació, però no s'ho és. Traduït, a la pràctica, significa que no som massa més que una regió de l'article 2 CE, però a la que se li permet utilitzar, segons com, l'adjectiu de *nacionalitat*.

SISENA. En vista de tot el que hem exposat, i de les diverses conclusions finals que hem extret de cada capítol, creiem convenient fer un epíleg conclusiu per tal d'obtenir una visió global del treball.

La pretensió inicial d'aquest treball era comprovar si, des d'una perspectiva històrica, havia existit algun tipus de canvi o evolució en el reconeixement nacional de Catalunya per part de l'estat espanyol, i el seu encaix territorial dins d'aquest. **I la nostra resposta es que no. Un no rotund. No ha canviat absolutament res.** Bé, si, hem passat de ser *regió autònoma* a *nacionalitat*. Un notable progrés si no fos perquè entre ambdós conceptes han passat ja més de vuitanta anys, i que *nacionalitat* no és més

que un adjectiu concedit gairebé per almoïna, sense cap mena de contingut real ni pràctic.

En cap moment, doncs, s’ha reconegut el fet de que Catalunya és una nació, i d’aquesta manera, indirectament (o no tant indirectament) **es reconeix que no existeix cap altra nació dins l’estat excepte l’espanyola.** Queda reduït a paper mullat doncs tot el que ens diu la Constitució sobre pobles i nacionalitats. De res ha servit el suport popular, el fet que fossin normes referendades, la reiteració amb la que s’ha repetit, en cada estatut, que tot i el caràcter nacional català, la voluntat era la d’encaixar en el marc constitucional vigent, els drets històrics de Catalunya com a territori amb autogovern i legislació pròpia des de l’edat mitjana, la llengua i cultura pròpies, etc. Ni tan sols el retorn de la democràcia, o la consolidació de la mateixa, han suposat cap canvi.

La gota que feu vessar el got però va ser la STC 31/2010. Amb ella, es demostra aquesta voluntat política (política, perquè la considerem més una declaració ideològica que una sentència jurídica) d’exterminar qualsevol cosa que pugui donar a entendre l’existència de la nació catalana, perquè si es reconeix aquest fet, es reconeix implícitament la sobirania del poble català, i si el poble català és sobirà, s’obren les portes al dret a l’autodeterminació, la “bèstia negra” de qualsevol polític estatal, encara que s’autodefineixi com a demòcrata. En definitiva, podríem dir que als polítics estatals, a l’hora d’afrontar la problemàtica catalana, la seva particular ideologia els ha quedat difuminada per una mateixa premissa: la de la *pàtria comuna e indivisible*.

J.A González Casanova, en la seva magnífica obra “Federalisme i Autonomia”, reproduceix un escrit de Valentí Almirall¹⁷², del 1885, on es fa, amb entusiasme, una

¹⁷² “El nostre objectiu és que Catalunya recobri la seva personalitat pel camí del particularisme. Ha de ser-nos perfectament indiferent que les altres regions que es troben en condicions semblants a la nostra vulguin recobrar-la o no. Amb tal que Catalunya formi part d’un Esat compost, tant ens fa que aquest estigui format solament per dos membres com per una dotzena. Si no es pogués aconseguir el millor, ben contents podríem quedar amb aconseguir només el bo. Sàpiguen totes les regions que som catalanistes i

glosa del moment d'efervescència que viu Catalunya. A continuació, en reproduïx un altre de Valls i Taberner, publicat a “La Vanguardia Española” de Barcelona, el 15 de febrer de 1939, on hi diu amb gran dolor: “Cataluña ha seguido una falsa ruta, y ha llegado en gran parte a ser víctima de su propio extravío. Esta falsa ruta ha sido el nacionalismo catalanista...”¹⁷³.

Aquests dos textos, que impressionen, diu l'autor, “per llur comuna contundència”, són, respectivament, “pròleg esperançat i epíleg humiliant d'una experiència política llarga i profunda” Ben bé, diem nosaltres, marquen l'inici i la fi d'un cicle. Avui, vivim un altre moment històric. D'aquells que són decisius en la vida dels pobles. Resta a les nostres mans decidir quin camí seguir a partir d'ara, per tal d'avançar de manera decidida cap a la Catalunya que tots volem.

que ens basem en els principis del particularisme” González Casanova, J.A. (1974) *Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)* (1a. ed.) Barcelona: Curial. ISBN: 94-7256-049-X. Pàg.17.

¹⁷³“Cataluña ha seguido una falsa ruta y ha llegado en gran parte a ser víctima de su propio extravío. Esta falsa ruta ha sido el nacionalismo catalanista [...] El catalanismo, al término de su trayectoria, se ha vuelto contra Cataluña, e incluso lo que un tiempo pudo tener de generosa aspiración renovadora, en medio de la general decadencia; lo que tuvo también de idealidad, desviada sin duda, pero llena de ingenuas ilusiones; lo que haya representado en cuanto anhelos de reforma y de perfección, bien que exaltados y turbulentos, todo ello ha sido ignominiosamente prostituido y sacrificado en estos últimos años [...]. Y puesto que la Providencia, en el momento más angustioso y de máximo peligro, nos ha salvado de una ruina irreparable, por medio de nuestro excelso Generalísimo y del glorioso Ejército Nacional, es necesario que la rectificación, la contricción y la enmienda marquen una nueva orientación de la vida de Cataluña, reincorporada a España definitivamente” González Casanova, J.A. (1974) *Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)* (1a. ed.). Barcelona: Curial. ISBN: 94-7256-049-X. Pàg. 17.

BIBLIOGRAFIA

- Abelló Güell, Teresa (2007). *El debat estatutari del 1932*. Barcelona: Parlament de Catalunya. ISBN: 978-84-393-7587-6.
- Albertí, Enoch. Aja, Eliseo. Font, Tomàs. Padrós, Xavier. Torres, Joaquim (1992). *Manual de Dret Públic de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estudis Autonòmics. ISBN: 84-393-2534-7.
- Álvarez Conde, Enrique; Rosado Villaverde, Rosario; Sanjuán Andrés, Fco. Javier (2011). *Estudios sobre la Sentencia 31/2010, de 28 de junio, del Tribunal Constitucional sobre el Estatuto de Autonomía de Cataluña*. (1a. Ed.) Madrid: Instituto de Derecho Público, Universidad Rey Juan Carlos. ISBN: 978-84-608-1180-0.
- Alzaga Villaamil, Óscar (2011). "La nación en los preámbulos de las leyes superiores. El estatut de 2006 y la STC 30/2010". *Teoría y Realidad Constitucional*. Núm: 27.
- Arbós, Xavier; Domínguez, Fernando (2010). "Catalunya com a nació i els símbols nacionals". *Revista Catalana de Dret Públic*. Núm: Especial Sentència.
- Arbós. Xavier. "Antecedents històrics". Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2001). *Dret Públic de Catalunya (1a.ed.)*. Barcelona: Cedecs. ISBN: 84-95665-03-4.
- Azaña, Manuel (2006). *Sobre la autonomía política de Catalunya*. Madrid: Tecnos. ISBN: 84-309-4353-6.
- Balcells, Albert (1992). *Història del nacionalisme català. Dels orígens als nostres temps*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. ISBN: 84-393-2139-2.

- Barceló, Mercè. Bernardí, Xavier. Vintró, Joan (coordinadors) (2010). *Revista Catalana de Dret Públic. Especial Sentencia 30/2010 del Tribunal Constitucional, sobre el Estatuto de Autonomía de Catalunya de 2006*. Barcelona: Escola d'Administració Pública de Catalunya.
- Barceló, Mercè i Vintró, Joan (2008). *Dret Públic de Catalunya*. Barcelona: Cedecs. ISBN: 84-95665-03-4.
- *Boletín Oficial del Estado*. (núm. 82). (17 d'abril de 1978).
- Caminal, Miquel i Requejo, Ferran (2009). *Federalisme i Plurinacionalitat. Teoria i anàlisi de casos. (1a.ed.)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estudis Autonòmics. ISBN: 978-84-3938-277-5.
- De Carreras Serra, Francesc (2007). "El proyecto del nuevo estatuto de Cataluña. Modelo de Estado y reforma de los Estatutos". València: Corts Valencianes.
- De Esteban, Jorge (2010). "Reflexiones en torno al voto particular de Javier Delgado". *EL CRONISTA del Estado Social y Democrático de Derecho*. Núm: 15.
- De Esteban, Jorge. "Una sola Nación: España". *El Mundo*, 11 de enero de 2010.
- *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*. (núms. 103-130) (1978).
- Elías Méndez, Cristina (2010). "Aproximación a la sentencia del Tribunal Constitucional sobre el estatuto de autonomía de Cataluña: nación, lengua, derechos y competencias". *Revista General de Derecho Público*. Núm: 10.
- Ferret Jacas, Joaquim (2011). "Nació, símbols i drets històrics". *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*. Núm.12 (Pàgs. 45-46).

- González Casanova, J.A (1974). *Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)*. Barcelona: Curial. ISBN: 94-7256-049-X.
- Herrero de Miñón, Miguel. (1998) *Derechos Históricos y Constitución*. Madrid: Grupo Santillana de Ediciones, S.A. ISBN: 84-306-0284-4.
- Institut d'Estudis Autònoms (2003) *Informe sobre la reforma de l'Estatut* Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estudis Autònoms. ISBN: 84-393-6158-0.
- Institut d'Estudis Autònoms: Generalitat de Catalunya (2005). *Vint-i-cinc anys d'Estatut d'Autonomia de Catalunya: balanç i perspectives*. Barcelona. ISBN: 84-393-6911-5.
- López Basaguren, Alberto (2011). "Nación y lengua en el estatuto de autonomía de Cataluña. Consideraciones sobre la STC 31/2010". *Revista General de Derecho Constitucional*. Núm: 13.
- Marsal, Marc (2005). "Recensió jurisprudencial sobre la reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Comentari jurisprudencial". *Revista Catalana de Dret Públic*. Núm 31.
- Núñez Rivero, Cayetano (2012). "El concepto de nación en la Constitución española. Límites de sus proclamaciones en los estatutos autonómicos". *La Ley*. Núm: 7974.
- Ridao, Joan (2007). *Curs de Dret Públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*. Barcelona: Ariel. ISBN: 978-84-9711-000-6.
- Sobrequés i Callicó, Jaume (2010). *L'estatut de la Transició*. Barcelona: Parlament de Catalunya. DL: B-26.035.2010.
- Tajadura Tejada, Javier (2011). "El pronunciamiento del Tribunal Constitucional sobre el preámbulo del estatuto de autonomía de Cataluña:

nación, realidad nacional y derechos históricos”. *Teoría y Realidad Constitucional*. Núm: 27.

- Tur Ausina, Rosario; Álvarez Conde, Enrique (2010). *Las consecuencias jurídicas de la Sentencia 31/2010, de 28 de Junio, del Tribunal Constitucional sobre el Estatuto de Cataluña. La Sentencia de la perfecta libertad (1ª. Ed.)* Pamplona: Editorial Aranzadi. ISBN: 978-84-9903-724-0.

WEBGRAFIA

- <http://www.enciclopedia.cat> (20-7-2013)
- <http://www.congreso.es> 20-7-2013)
- <http://estaticos.elmundo.es/documentos/2006/07/31/recurso.pdf> (Recurso d'inconstitucionalitat del PP) (20-7-2013)

NORMATIVA I JURISPRUDÈNCIA

- Portal Wikisource. (2007, 5 de novembre). *Proyecto de Constitución Federal de la República Española*. Recuperat el 30 de gener de 2013. http://es.wikisource.org/wiki/Proyecto_de_Constituci%C3%B3n_Federal_de_la_Rep%C3%ABlica_Espa%C3%B1ola_de_1873
- Ficheros Históricos. Congreso de los Diputados. *Constitución Española de 1931*. Recuperat el 30 de gener de 2013. http://www.congreso.es/constitucion/ficheros/historicas/cons_1931.pdf
- Fundació Centre de Documentació Política (gener, 1977) *Estatut d'autonomia de Catalunya (1932)* Recuperat el 30 de gener de 2013,

[http://www.tufs.ac.jp/ts/personal/hirotate/documentacion/autonomia-catalunya/estatut%201932%20\(1931\).pdf](http://www.tufs.ac.jp/ts/personal/hirotate/documentacion/autonomia-catalunya/estatut%201932%20(1931).pdf)

- *Constitució Espanyola (1978). (2a. ed).* Barcelona: Publicacions del Parlament de Catalunya.
- *Estatut d'Autonomia de Catalunya (1979). (2a.ed.).* Barcelona: Publicacions del Parlament de Catalunya.
- *Estatut d'Autonomia de Catalunya (2006). (1a. Ed.).* Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions.
- *Sentencia 31/2010, del Tribunal Constitucional, sobre el Estatuto de Autonomía de Cataluña. (2010).* Madrid: Boletín Oficial del Estado.
- *Recurs d'inconstitucionalitat 8675-2006, interposat pel Defensor del Poble.* BOE núm. 16, 19 de gener de 2011.

La perspectiva nacional en l'encaix històric de Catalunya a l'estat espanyol by [Torruella Martínez, Frederic](#) is licensed under a [Creative Commons Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 4.0 Internacional License](#).

Puede hallar permisos más allá de los concedidos con esta licencia en <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>